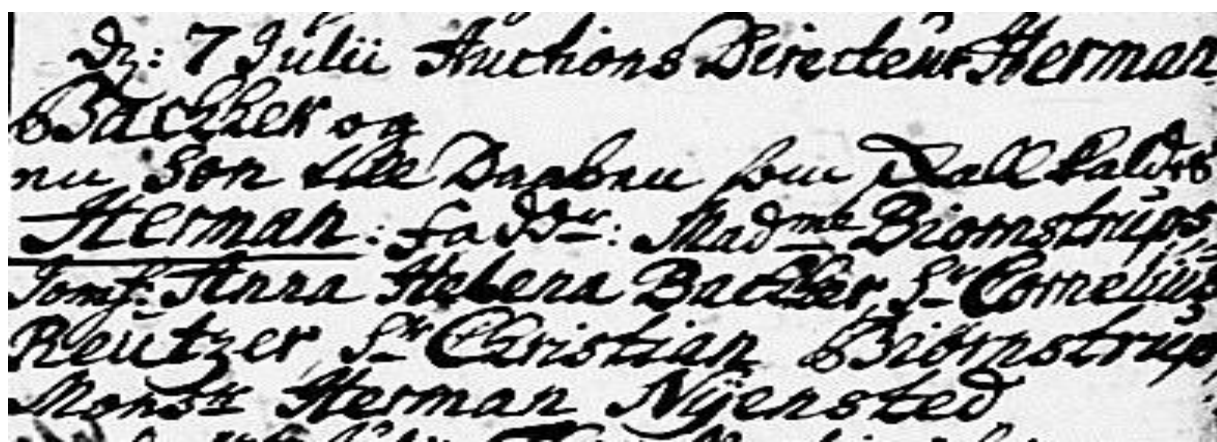

København, Gotland och Bergen i Danmark

Andreas Bruse (1763-1827), som var son till Peter Bruse (ca 1729-1804) och Maja Stina Lärcka (1729-1789), var gift med Elisabet Sofia Backer (1766-1829).

Elisabet Sofias far var en Herman Hermansen Backer (1741-1812), som hade kommit till Sverige från Norge redan som barn, och hennes mor var en Brita Regina Kiellman (1738-1804), vars föräldrar hade kommit till Österlen från Borås. I kapitlet Borås, Göteborg och Tranås berättar jag om de senare.

Herman Hermansen Backer döptes den 7 juli 1741 i Nykirken i Bergen, men efternamnet stavades i kyrkboken Bachher. Herman var son till Bergens auktionsdirektör Herman Bacher (född före 1710, död 1752) och dennes danskfödda hustru Elisabet Sophie Michelsdatter Karmarch (troligen född före 1713, död 1746).

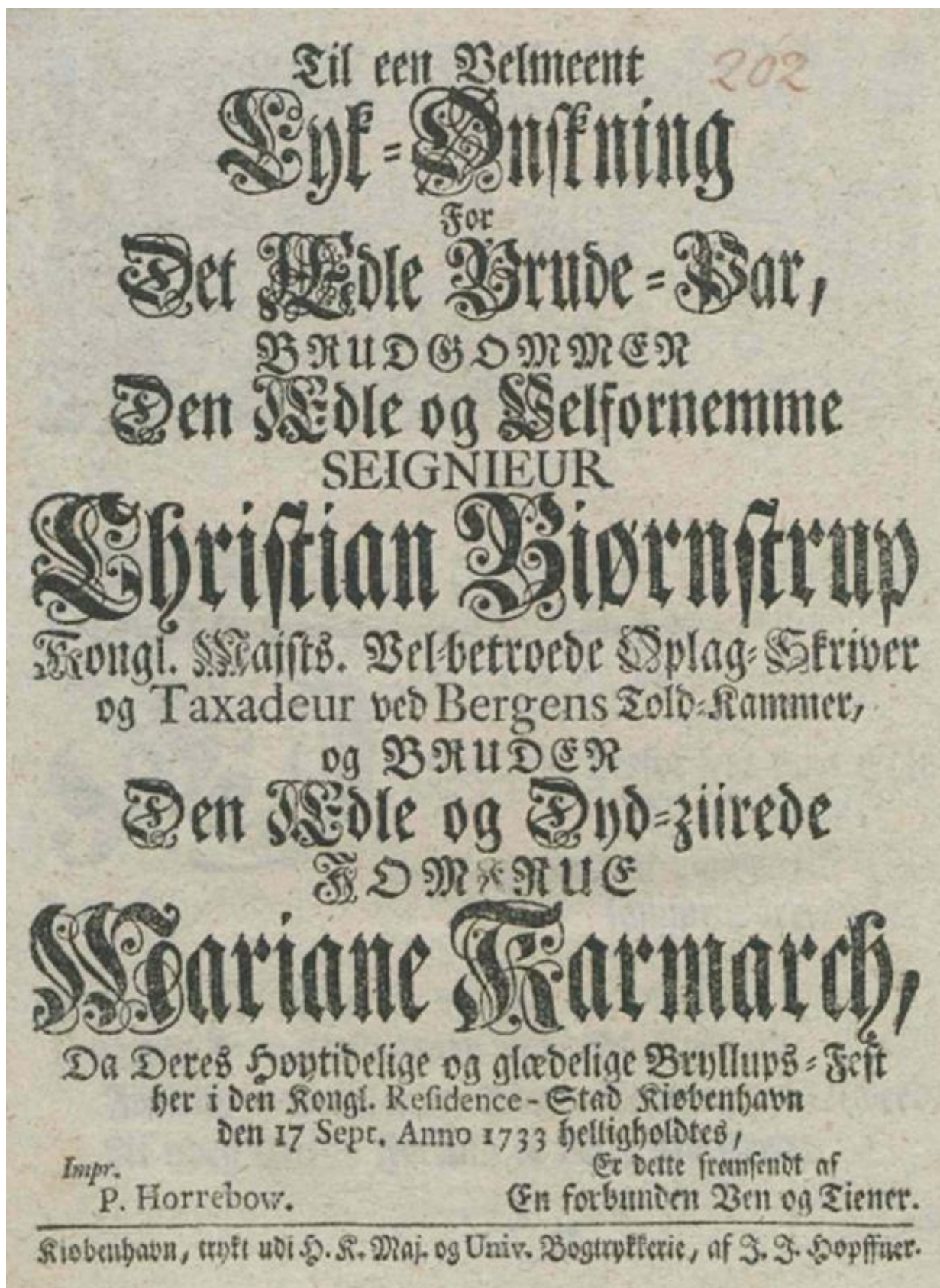

Faddrar vid Herman Hermansen Bachers dop var bl a hans moster Marie Anne Karmarch (gift med Christian Biørnstrup) och hans faster Anna Helena Bacher. Av okänd anledning utelämnades moderns namn. Hon dog först fem år senare.

Till Bergen hade även Elisabet Sophies syster Marie Anne (Maren) Karmarch (gift med Christian Biørnstrup) flyttat och systrarna var ofta faddrar till varandras barn. Av noteringen i dopboken efter att Marie Ane döptes i Helligaands Kirke i København den 31 december 1715 framgår att föräldrarna var 'negotiant' (större köpman) Michel Carmarch (troligen född ca 1692, död ca 1743) och Cathrine Gottlender (död ca 1761) från Magstræde. Då Cathrines far Hans Poulsen Gotlender (troligen död ca 1726) också var köpman, så är det möjligt att Michel år 1715 arbetade med svärfadern Hans.

Dopnoteringar före juli år 1713 i Helligaands Kirke finns inte att tillgå, men att det ändå går att fastslå att kvinnorna i Bergen hade samme far beror på att både 'Auctions Direct: Bacher' och 'Biørnstrup' år 1743 omnämndes i Københavns Bytings behandlingsprotokoll efter svärfar Michel Karmarchs död.

I krönikan 'Karmark slægten fra Skjern sogn', som när detta skrivs kan hittas på internet, beskrivs den jylländska släkten Karmark. Om man från de flesta danska Karmark på 1700-talet gräver sig många generationer tillbaka, så hittar man en Niels Madsen Fod, som tillhörde dansk lågadel och var född runt år 1350. År 1388 pantsatte en Jens Pape egendomen Hvorslevgård på Jylland till denna Niels Madsen Fod och Niels blev senare ägare till gården. Troligen var vår Michel Karmarchs farmor en Kirsten Jensdatter, som efter maken Mikkel Rasmussens död gifte om sig med en Jens Pedersen Karmark. Om detta stämmer så var Michel Karmarch född runt år 1692 och hans fullständiga namn Michel Rasmussen Karmarch, eftersom fadern då var en Rasmus Mikkelsen. Rasmus var biologiskt inte släkt med Niels Madsen Fod på 1300-talet, då bara hans styvfar Jens var en Karmark. Michel Karmarchs biologiska ursprung fanns istället på gårdarna Tvede, Hinge och Støvring vid Randers.

Herman Hermansen Bachers moster Mariane Karmarch gifte sig med 'Oplag-Skriver og Taxadeur ved Bergens Told-kammer' Christian Bjørnstrup i København år 1733. Bröllopsversen innehöll bl a raderna 'At paa et fremmet Stæd De Deres Brød skal have, Og med det første nu til Rejsen Sig maa lave' och 'Saa farer Begge To til Norges Land med Glæde, Slaaer Eders Boe-Pæl der, tar der kun Eders Sæde'.

Enligt ett bevarat arvskiftesprotokoll efter Cathrines farbror Søren Gotlender i Norge bodde Michel Karmark och Cathrine Gotlender fortfarande i København år 1737 och det hade de även gjort strax före år 1743, vilket var året då arvskiftesprotokollet efter Michel Karmark själv upprättades.

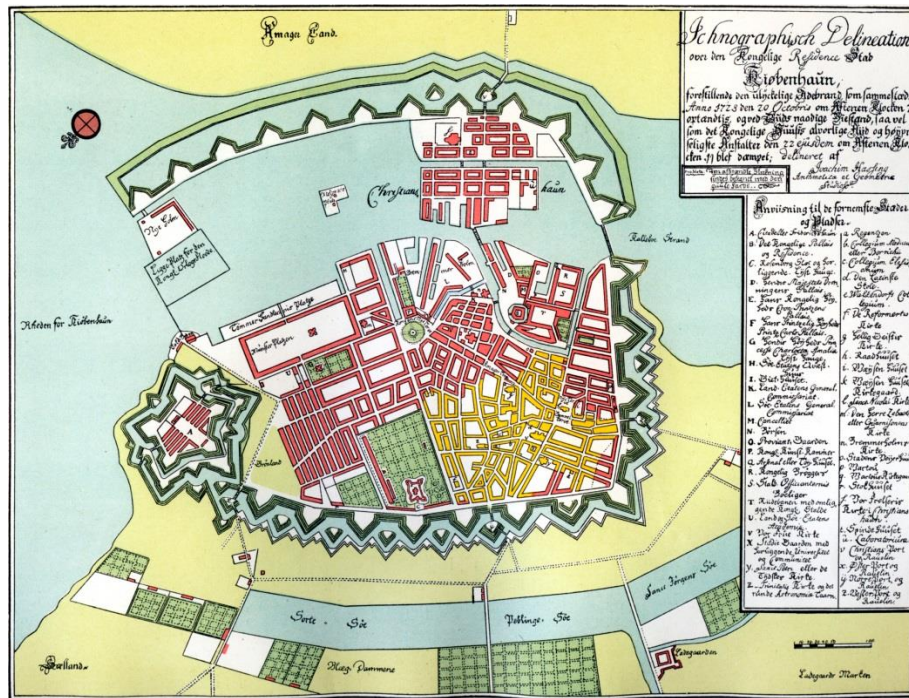
Från åren 1718-1728 finns noteringar om att en Michel Karmark var 'Thee Skiencker og Billiard holder' på Pilestræde 8 och efter den stora stadsbranden år 1728 var han den ende Michel Karmark i København, varför vår 'negotiant' Michel Carmarch och 'Thee Skiencker og Billiard holder' Michel Karmark bör ha varit samme man. När tillgångarna delades upp år 1743 nämndes hans 'Compagnie'.

Till tehusen gick de bättre bemedlade och det ansågs vara en fördel att intagandet av denna nya dryck kunde göras utan påföljande berusning. Även i tehusen gick det emellertid att få alkoholhaltiga drycker. Förutom te serverades nämligen också kaffe, must, 'gammel Gaudium' (längre lagrat vin), 'Gyldenvand' (likör med bladguld, från Danzig) och 'Kanari Sek' (rödvin från Kanarieöarna).

Korsvirkeshuset vid Pilestræde 8 revs i slutet av 1800-talet, men en arkeologisk undersökning gjordes år 2004. Arkeologerna visste om att det i början av 1700-talet hade funnits en fransk restaurang på adressen och förvånades över att inte fler spår av hushållsavfall kunde upptäckas i latrin. Med tanke på att tehuset verkar ha funnits på samma adress under avsevärt fler år än restaurangen, så är det kanske inte så konstigt, då drycker ju inte leder till några större sopmängder. Vissa av föremålen, som de hittade, verkar ha med sig att göra såsom en asiatisk teskål. Jag har påtalat detta för arkeologerna och de har sagt att de senare kommer att undersöka föremålen igen.

'Thee Skiencker og Billiard holder' Michel Karmark drev sin verksamhet på Pilestræde 8 i København. Fotot av dess innergård är från 1800-talets slut och ingår i Mariboers samling, som tillhör Københavns Museum. I Pilestræde hade guldsmeden Poul Poulsen Gotlender, som var hustruns farfar, också bott och verkat på 1600-talet. Det finns noteringar om att Poul ägde sitt hus på Pilestræde och kanske var det just huset på fotografiet. Möjligen erhöll Cathrine Gotlender och maken Michel Pilestræde 8 i arv.

Karta över København år 1728. De brandskadade husen har gulmarkerats. 'Kongens Torf', där Karmarks då bodde, är den gröna cirkeln i kartans mitt. Av 'bygningsskriver ved Christiansborg Slot' Joachim Hassing (död 1753)

Bara delar av Magstræde, där paret Karmark bodde år 1715, drabbades av branden år 1728. Några av 'Byens' äldsta bostadshus finns kvar i gränden.

Efter ovannämnda stadsbrand år 1728, som startade i närheten av Vesterport, fick far, mor och fem barn, som då bodde i hus nr 2 på 'Kongens Torf', logera sex personer från den delvis brandhärjade Magstræde, där familjen ju för övrigt själv hade bott när dottern Marie Anne döptes år 1715.

2	MICHEL KARMARK, Thee Skiencker og Billiard holder.....	1	1	5	"	2	18
	En Soldat, er Marqverer ved Billiard	"	"	"	1	"	
	En Under Offic: og en Grenadr af Gen: Major STAFFELTS Comp: indqvarteret	2	"	"	"	"	
	Ellers Logerer HEIN GOLDSCHMIT Jøde	1	1	1	"	"	
	og hans fader NATHAN GOLDSMIT, forhen boede i Magstrædet	1	1	"	"	1	

Hus nr 2 på 'Kongens Torf' motsvaras idag av adressen Østergade 6 cirka trettio meter in på Strøget, eftersom nya hus (exempelvis Hotel D' Angleterre) har tillkommit närmast Kongens Nytorv. Det hus, som idag finns på adressen Østergade 6, uppfördes emellertid år 1826, så det är alltså ett annat hus än det, som våra förfäder bodde i.

Som den uppmärksamme läsaren redan har noterat, så har vi troligen även gotländska rötter.

Köpmannen Hans Poulsen Gotlender var död vid broderns arvsskifte år 1737 och troligen hade han avlidit redan före år 1728, då han inte fanns med bland Københavns invånare efter stadsbranden. Eftersom svärsonen Michel Karmark tog borgerskap i København först år 1726 och det krävdes att man var husbonde för att bli borgare, så ärvde Michel och Cathrine möjligen Hans hus just år 1726.

Hans Poulsen Gotlender hade varit gift med Anna Torbensdatter sen 1681. Vid dotterdottern Marie Annes dop år 1715 var paret bosatta på Lille Kongensgade, som är den av Strøgets parallellgator, vid vilken Magasin du Nord nu ligger. Hans Poulsen Gotlenders far var guldsmeden Poul (Pagel, Poffvel) Poulsen Gotlender (1605-1663), som var gift med en 'Matrone Anna' och ägde ett hus på Pilestræde i København, i vilket de både bodde och verkade. Möjligen var det samma hus, som Michel Karmark ett halvsekel senare inredde till tehus. Enligt en annan släktforskare skall Poul Poulsen Gotlender ha dött efter att ha blivit pestsmittad, men då pesten inte verkar ha härjat i Köpenhamn år 1663, så känns denna uppgift osäker. Poul Poulsen Gotlender var med stor sannolikhet son till prästen Poul Sørensen (1573-1638) och Dorothea Pedersdatter Stub (1562-1620) i Grötlingbo på den då danska ön Gotland. Poul Sørensen var i sin tur son till prästen Søren Jensen (död ca 1593) i Hablingbo på Gotland.

Dorothea Pedersdatter Stub föddes år 1562 i Kolding av modern Valborg Krampe (död senast 1606) sex veckor efter att fadern Peder Stub hade dött i slutet av år 1561. Enligt dottersonen Søren Poulsen Judichær Gotlender (1599-1668), som var en känd präst, metriker och psalmförfattare och tillika bror till guldsmeden i København, så var Peder Stub själv 'født i Frisland'. Peder Stubs son, Iver, innehade en större, troligen ärvd, egendom i Bredsted (Bräist på frisiska, Bredstedt på tyska), så kanske var just Bredsted Peders hemort. Peder Stub hade varit fogde på kungens slott Skodborghus i södra Jylland.

Peder Stub (död 1561) var fogde på kungliga slottet Skodborghus i Kongeå, som tros ha sett ut så här.

Vår historia i København sträcker sig över hela 200 år (från 1560-tal till 1760-tal).

Namnen på de av våra förfäder, som var köpenhamnare, har fetlagts.

Efter att fogden Peder Stub hade dött år 1561 gifte änkan **Valborg Krampe** om sig med hov-apotekaren Hans de Hundt, som hade en gård vid Fiske Torv (Gammel Strand 43) nära slottet. Vår **Dorothea Pedersdatter Stub** växte alltså upp i København och ej på Jylland, där hon fötts.

Dorothea gifte sig i slutet av 1500-talet med prästen Poul Sørensen i Grötlingbo på Gotland. Deras son **Poul Poulsen Gotlender** föddes 1605 och tillsåg att släkten återkom till København. Han ägde ett hus på Pilestræde, i vilket han och '**Matrone Anna**' både bodde och smidde guld.

Poul Poulsen Gotlenders son var köpmannen **Hans Poulsen Gotlender**. Han och hans hustru **Anna Torbensdatter** bodde åtminstone år 1715 på Lille Kongensgade, enligt en dopnotering.

Hans Poulsen Gotlenders dotter **Cathrine Gotlender** äktade köpman **Michel Karmark** i början av 1700-talet. År 1715 bodde paret på Magstræde. Mellan åtminstone åren 1718 och 1728 hade Michel ett tehus på Pilestræde 8. År 1728 var paret bosatta i hus nr 2 på 'Kongens Torf' (Østergade 6) med sina fem barn varav ett var vår **Elisabet Sophie Michelsdatter Karmarch**.

Fiske Torv i København på 1500-talet när vår anmoder Valborg Krampe med dotter bodde där.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Om vi går över från vår invandrade norrman mor, Elisabet Sophie Michelsdatter Karmarch, till hans far, auktionsdirektören Herman Bacher, så hade denne två syskon i Norge. Det var systemen Anna Helena, som dog barnlös runt år 1752, och den yngre brodern Jacob, som föddes 1710. Auktionsdirektören Herman Bacher föddes alltså före 1710.

Auktionsdirektören var chef för stadens auktionskammare, som hade ensamrätt på att förrätta auktioner av lös och fast egendom. Det kunde röra sig om dödsbon, hus och skepp. Under 1700-talet verkar det bara ha funnits två auktionsdirektörer i Bergen före Herman Bacher och dessa var tysktättade Johan Jost Gullich (tjänstgjorde till år 1721) och Bendix Ernst Mannich (tjänstgjorde under åren 1721-1739). Bendix Ernst Mannichs dog den 15 december 1739, men Herman Bacher tillträdde först den 1 april 1740. I mellantiden vikarierade en av den avlidnes släktingar.

År 1749 stod det så här i Nordhordland Tingbok om auktionsdirektör Herman Bachers insats i ett lagfartsärende ('skiøte' betyder lagfart):

Den 2den ejusdem blev Rætten igien med samme Laug Rætt satt og fremkom till Publication.

1. Auctions Directeur Herman Bachers udgivne Auctions Skiøde til Hendrich Martens paa en Søe boed staaende udi Sandvigen imellem Søren Thodes paa den eene og Bageren Valentil Fasmers boe paa den Anden Siide for hvilcken er givet 200 rdr dat: 30 8ber 1748 vid: fol: 404 og 405

2. Skifte brev forrettet paa Nore Ascheland den 14 April 1749 efter Lehns Mand Johannes Ascheland.

På 1600-talet skall hälften av Bergens invånare ha varit utlänningar och då speciellt tyskar (50 %), danskar (25 %), skottar och engelsmän (10 %). På denna tid tillhörde Norge Danmark. En hel del holländare, som var kända för sjömanskap och handel, verkar av namnen att döma också ha befolkat Bergen. 'Bergensere er en samling av alle nasjoner', skrev den i Bergen födde Ludvig Holberg (1684-1754), som flyttade till Köpenhamn och bland mycket annat författade komedin 'Jeppe paa Bierget' år 1722. Flera av Holbergs verk uruppfördes för övrigt i fransmannen Étienne Capions teaterhus i Köpenhamn. Étienne Capiion var samme man, som hade drivit den franska restaurangen på Pilestræde 8 innan den blev tehus. Restaurangen hade frekventerats av Ludvig Holberg och därför känns det inte helt orimligt att anta att den berömda författaren senare även besökte vår förfaders tehus.

Bergen var en handelsstad dit torkad fisk från norra Norge skeppades för lagring och export. Korn levererades från Centraleuropa och från Spanien skeppades salt till Bergen. En stor del av handeln och lagringen skedde i det hamnområde, som idag kallas Bryggen, men fram till år 1945 hette Tyskebryggen. Bergen blev aldrig en hansastad, men hade varit säte för ett av fyra hanseatiska kontor. De övriga tre kontoren hade funnits i Brügge, London och Novgorod.

På grund av handeln var auktionsdirektören antagligen en ganska viktig tjänsteman i Bergen. Förutom lagfartsärenden skulle auktionsdirektören ju även genomföra och registrera försäljningar av skepp och även andra affärstransaktioner.

Vår, till Sverige utvandrade, norrman fick inga syskon, som överlevde barndomen.

En bror Jacob Severin Bacher, som döptes i Nykirken i Bergen den 7 september 1742 med 'Borgemest: Foormann' och 'Hr Statshauptmand von der Velde' som faddrar, dog före år 1746, men när exakt är okänt. Att både vår förfader Herman och hans yngre bror Jacob Severin döptes i Nykirken har att göra med att Bergen domkirke skadades i stadsbranden år 1702 och inte kunde tas i bruk igen förrän år 1743.

En bror Michael Karmarch Hermansen, som döptes i Bergen domkirke den 11 december 1743 med 'Borgemester Danchert Fasmer' som fadder, dog redan fem veckor senare och begravdes den 15 januari 1744. Eftersom skiftet efter Michel Karmarch i København inleddes den 9 juli 1743, så lär den nyfödde ha uppkallats efter den nyss avlidne morfadern.

Modern Elisabet Sophie Michelsdatter Karmarch begravdes med en tre dagar gammal son två år senare den 21 januari 1746 . Begravningsakten hölls i Bergen domkirke.

Fadern och auktionsdirektören Herman Bacher dog år 1752 och även i hans fall hölls begravningsakten i Bergen domkirke.

På 1700-talet dog ungefär hälften av barnen i Norge före tio års ålder och redan som elvaåring var Herman Hermansen Bacher inte bara utan syskon utan även föräldralös. Vid arvskiftet efter fadern nämndes bagarmästaren Claus Lampe (1709-1787), som förmyndare. Denne man förekom som fadder vid otaliga dop i Bergen, så antagligen var han på något sätt knuten till kyrkan.

Herman Hermansen Bachers farbror, Jacob Bacher, hade som tioåring blivit fosterbarn i Sverige år 1720. Kanske hade Jacob, hans äldre bror Herman, som i vuxen ålder blev auktionsdirektör, och deras syster Anna Helena också förlorat en eller båda föräldrarna tidigt. Att Herman och Anna Helena stannade kvar i Norge skulle kunna förklaras med att de var tonåringar år 1720 och redan förväntades kunna klara sig.

Någon gång mellan åren 1752 och 1757 följde auktionsdirektörens son, Herman Hermansen Bacher, sin farbror Jacob i spåren och även han utvandrade alltså till Sverige. Varför hade farbrodern Jacob skickats till just Sverige år 1720? Detta är intressant att förstå, då det alltså ledde till att vår norrman kom efter mer än tre decennier senare. Allt förklaras i nästa kapitel.

*Bergen år 1800
färglagd gravyr av John William Edy (1760-1820)*

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Många av de s k handelsgårdarna på Tyskebryggen förstördes i stadsbranden 1702, men återuppbyggdes och är nu med på världsarvslistan.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

I Bergen domkirke hölls begravningarna för Herman Hermansen Bachers mor år 1746 och far år 1752.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Emden i Tyskland, Helsingør i Danmark samt Bastøy och Strømsø i danska Norge

Föregående kapitel avslutades med frågan om varför den tioårige Jacob Bacher (1710-1761) hade skickats till Sverige år 1720.

Som nämndes i samma kapitel tillhörde Norge Danmark på den tiden. Familjen Bacher verkar ha kommit till Norge på 1690-talet och före år 1740 befunnit sig i en annan del av Norge än tidigare avhandlade Bergen. Jag återkommer till detta.

Jacobs och hans syskons far var, för att komplicera allting ytterligare, även han en Herman Backer, som hade fötts i Helsingør år 1674. Syskonskaran, som han tillhörde, såg ut så här:

Rolichau (född 1671) döpt efter farmor

Martinus (född 1673) döpt efter morfar

Herman (född 1674) döpt efter farfar

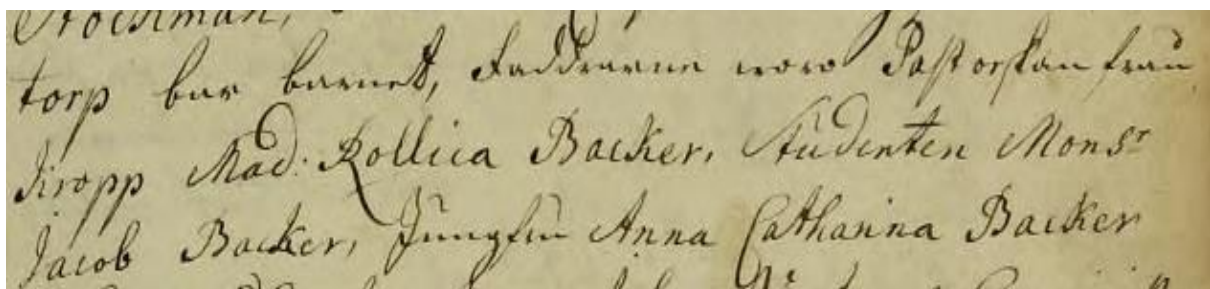
Jacob (född 1676) döpt efter 'farfar' (faderns styvfar, som troligen är den ende far fadern mindes)

Anna Catrina (född 1680) döpt efter mormor och möjligen efter faster (Thrine Becker, född 1640)

Maria (född 1683) möjligen döpt efter moster (Maria Owe, född 1657)

Normalt namngavs barnen på den tiden först efter farföräldrarna och sen efter morföräldrarna, men undantag gjordes ibland. I just detta fall hade en levande morfar, som hade varit borgmästare, gått före en sen tre decennier död farfar, som dessutom bara hade varit borgare. Borgmästaren hette Martin Owe och senare i detta kapitel återkommer jag till honom.

Rolichau Backer (1671-1734) gifte sig med svenske Casten Aulin (1687-1763), som prästvigdes år 1711 för tjänsten som kyrkoherde i Kropp utanför Helsingborg. Bröllopet hade stått samma år i Vittskövle strax söder om Åhus. Prästsläkten Aulin var från Åhus och Castens bror Berndt var präst i Vittskövle, så troligen förrättade han vigseln. Rolichau hade arbetat som tjänstekvinna ('jungfru') på Vittskövle gods ('Widtsköfle gårds'), där Casten hade varit informator. Hur hon hade hamnat där är svårt att veta, men efter kriget i Skåne fick den danska adelssläkten Barnekow behålla slottet, så kanske kom hon dit efter att ha arbetat för samma släkt i Danmark. Efter flytten till prästgården i Kropp befann sig Rolichau närmare sin födelsestad Helsingør. Färjor, i form av större roddbåtar med segel, fanns redan på den tiden, så hon kunde nog besöka Helsingør ibland. Det var hos prästen Casten Aulin och fastern Rolichau, som Jacob Bacher från Norge blev fosterbarn vid tio års ålder år 1720.

Vår släkting Rolichau Backer (1671-1734) var gift med prästen i Kropp Casten Aulin (1687-1763). Rolichau Backer var den släkting, som gjorde det möjligt att länka samman Bergen med Helsingør. I denna dopnotering från Kropp den 8 augusti 1729 nämns faddrarna 'Pastorskan från Kropp Mad: Rollica Backer, Studenten Monsr Jacob Backer, Jungfru Anna Catharina Backer', där Anna Catharina Backer var hennes syster Anna Catrina född i Helsingør år 1680 och död i Kropp '67 år gammal' 1747.

Casten Aulin (1687-1763) verkade i Kropp och Malmö St Petri och var riksdagsman 1746-1747. Han blev fosterfar åt Jacob Backer, vilket möjliggjorde sammanlänkningen Bergen-Helsingør. Casten vigde antagligen Peter Bruse och Maija Stina Lärcka i Malmö St Petri i slutet av 1750-talet ovetandes att släkterna Bruse och Backer drygt 40 år senare skulle komma att förenas. (fotograf Johan Peetre år 2017, målningen hänger i sakristian i Sankt Petri kyrka)

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Jacob Backers fosterfar Casten Aulin är lite känd i släktforskarkretsar. Han misstänks nämligen, när han från år 1743 var verksam i Malmö, ha förfalskat födelsenotisen för den Malmöfödde konstnären Alexander Roslin känd för 'Damen med slöjan', men som även målade exempelvis det porträtt av änkedrottningen Lovisa Ulrika, som återfinns i kapitlet Borås, Göteborg och Tranås. Alexander Roslin, som bodde i Paris, behövde inför ett planerat bröllop en kopia av dopattesten och Casten Aulin upptäckte till sin förskräckelse att den kände konstnären saknades bland de döpta i Malmös dopbok. Lite trixande i boken löste problemet, men bluffen upptäcktes ca 200 år senare av en släktforskare.

När Jacob Backer blev äldre studerade han teologi i Lund och vigdes, liksom sin fosterfar, till präst år 1741. Han blev vice pastor i Kviinge år 1742 och hade alltså troligen kontakt med familjen Bruse där ovetandes att denna familj sex decennier senare skulle komma att förenas med familjen Backer. Han gifte sig år 1751 med Petronella Wrangl och verkade därefter som präst i Östra Hoby på Österlen. Frun Petronella Wrangl var dotter till kyrkoherden Olaus Wrangl, vars sju döttrar (bl a Petronella) skall ha varit vackra och benämns 'de sju stjärnorna' efter stjärnhopen Plejaderna ('Sjustjärnorna', 'de Sju systrarna'). 'Han omtalas såsom en reslig och wacker man, god ordningsman och egande goda ämbetsgåfwor', enligt herdaminnet, och ordningssinnet visade sig bl a när Jacob Backer år 1754 gjorde en anmälan till häradstinget 'om bestraffning av de drängar o a, som plägade på sön- och högtidsdagar, bl a på senaste stora böndagen, efter gudstjänsten och efter att ha inköpt en fjärding el mera dricka samlas på en viss plats, där man förnöjde sig med kägelspel o d samt omsider slagsmål och oljud'.

När vår norrman Herman Hermansen Backer (1741-1812) kom till Sverige, så hade farbrodern Jacob Backer på Österlen antagligen flera fingrar med i spelet. Herman Hermansen Backer började nämligen år 1757 även han att studera teologi i Lund. Kanske förlorade Herman Hermansen Backer både en mentor och sitt teologiintresse när farbrodern Jacob Backer dog år 1761. Till skillnad från farbrodern Jacob Backer fick Herman Hermansen Backer nämligen aldrig någon teologisk examen utan flyttade runt år 1765 till Tranås på Österlen efter att han hade gift sig med gästgivareänkan i denna by. Det går att läsa mer om gästgivarparet i kapitlet Borås, Göteborg och Tranås.

Vilka var dessa Backer i Helsingør, som via Norge spred sig till Skåne och Österlen? Det mesta tyder på att familjen kom från Friesland i gränsområdet mellan Nederländerna och Tyskland. Holländare, tyskar och friser lockades till Helsingør när staden fick ett uppsving. Öresundstullen, som betalades när skeppen skulle passera Helsingør, trefaldigades nämligen från år 1567, eftersom danskarna ändrade hur tullavgiften skulle beräknas. Under perioden 1567-1587 svarade Öresundstullen därför för hela 2/3 av Danmarks statsinkomster. Eftersom holländare och friser var sjöfarare och köpmän, så såg de med egna ögon vilka möjligheter, som fanns i Helsingør. En del stannade kvar i staden medan andra berättade när de kom tillbaka till kontinenten. Det behövdes exempelvis tulltjänstemän och skeppare, men även köpmän och hantverkare, som försåg den växande befolkningen och de besökande sjömännen med varor och tjänster, hade bråda dagar.

Utöver holländare och tyskar kom även engelsmän och skottar till Helsingør. Staden var på den tiden välkänd i stora delar av norra Europa och ganska många engelsmän var bosatta i Helsingør. Det var alltså ingen tillfällighet att William Shakespeare år 1600-1601 förlade handlingen i Hamlet till slottet Elsinore, vilket är det engelska namnet på Helsingør.

Många skottar i Europa försörjde sig som legoknektar i till exempel den svenska armén. Skottland var fattigt och skottar livnärde sig inte bara som legoknektar utan också på att väva ylleyger och krämarverksamhet i europeiska städer. De relativt fattiga skottarna lär ha varit ganska illa sedda. Antagligen var det inte bara på de brittiska öarna, som de blev kända som snåla. Kanske var det för att de på grund av fattigdom nödgades att vara tuffa när det skulle köpslås. Förutom i Helsingør, så kunde man på 1500-talet finna stora skotska kolonier i exempelvis Danzig och Stralsund, men faktiskt även i Malmö. I Gdansk (tidigare Danzig) finns fortfarande distrikten Stare Szkoty (tidigare Altschottland) och Nowe Szkoty (tidigare Neuschottland) och i Malmö 'rådstueprotokol' vimlade det av efternamn som

exempelvis Skotte, Maxfell (Maxwell) och Aberdor (Aberdour) under första hälften av 1500-talet. Med tanke på att Stralsund tillhörde Sverige under åren 1648 till 1815, så är det inte orimligt att anta att en del skottar kom till Sverige via denna nordtyska stad.

Den största gruppen utlänningar i Helsingør var dock varken från Tyskland, England eller Skottland utan från Nederländerna och baserat på de skatter, som holländarna erlade, så var de också mer ekonomiskt framgångsrika än övriga invandrare. Däremot var deras kriminalitet hög, men till stor del verkar denna kriminalitet ha bestått av att de holländska hantverkarna utmanade det danska skråväsendet genom att arbeta utan att vara medlemmar i skrån.

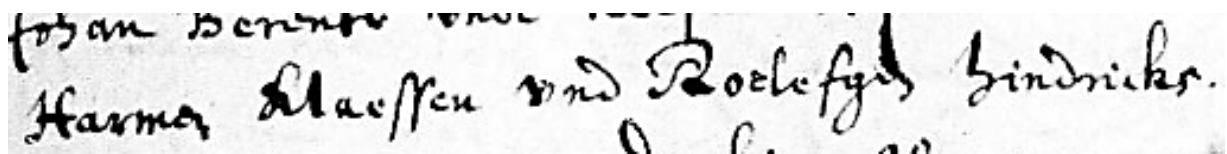
Holländarna i Helsingør var så många att det till och med har skrivits historiska böcker om deras liv i staden. Bokomslaget visar en karta från år 1588 med Helsingør, Helsingborg och Landskrona.

1. Vår urfader Claus Backer (eller annat efternamn än sonen)

Möjligen den Claess Janssen Backer, som år 1582 gick i borgen för en Egbert Werners från byn Oterdum (i den nederländska delen av Friesland) i samband med att denne Egbert Werners ansökte om borgarskap i gränsstaden Emden. Egbert Werners hade tidigare varit sjöman ('bestman gewest'). Kanske hade Claess bara sex veckor tidigare själv blivit borgare, med då som 'Claess Jansen van Esens' (by i den tyska delen av Friesland). 'Claess Jansen van Esens' fick tillåtelse att betala först efter en fullföljd seglats med 'Johan Stechmans schip' och en 'Hinrich Backer' gick i borgen för detta. 'Claess Jansen van Esens' betalade fö tre dagar innan C J Backer gick i borgen för ovannämnde Egbert Werners.

2. Herman Clausen Backer/Becker (död i Helsingør 1641)

Herman hade den 1 december 1616 gift sig med en Roluffken Hendrichsdatter (död 1668) i Emden, där sen dottern Emma/Imma sannolikt föddes före 1623 och sonen Henrich med säkerhet år 1624.

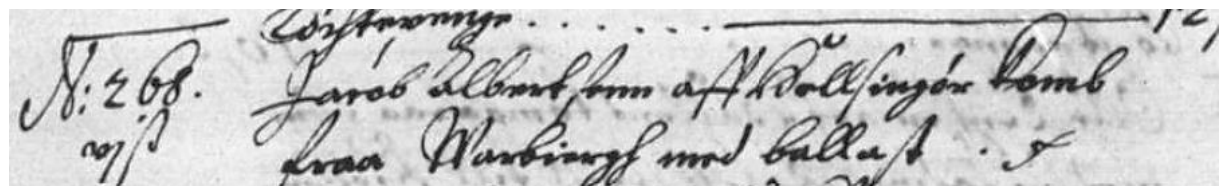
Herman var kortvarigt tulltjänsteman i Helsingør år 1630, men bedömdes inte duga för yrket. Gissningsvis krävdes viss fysik om skepp skulle bordas för kontroll och kanske var han sjuk eller fetlagd.

Han dog år 1641 och begravdes inne i Sankt Mariæ Kirke och gravstenen på 2x1 meter finns kvar som en del av kyrkans golv.

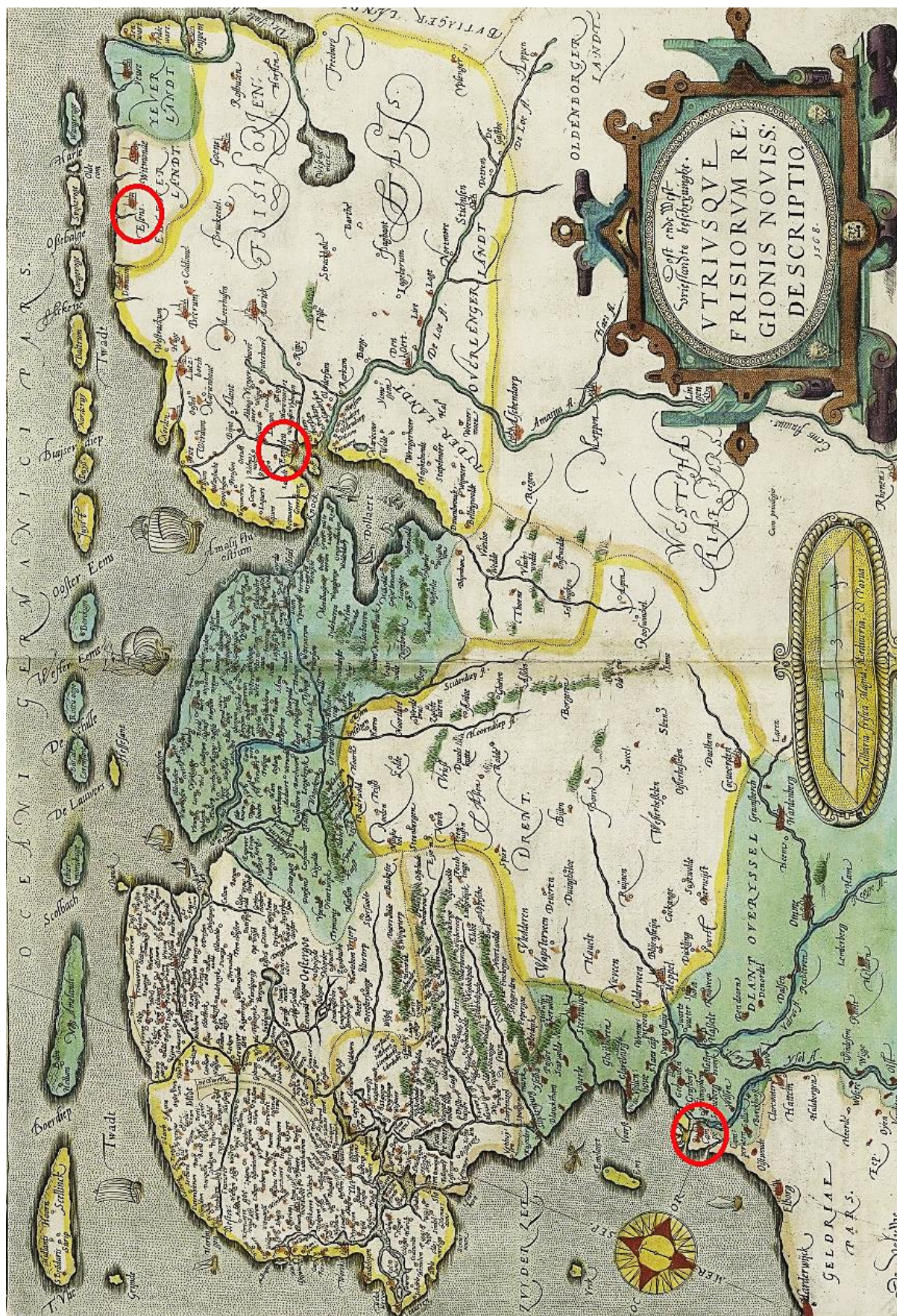
Vid arvskiftet efter denne 'fordum Borger og Indwohner her udi Helsingør' år 1643 nämndes fem barn. Dessa var Herman Hermansen 'nu paa 5 Aar', som vi härstammar från, och Hermans syskon Imma Hermansdatter 'som nu er i Egteskæb till Ambsterdam i Holland' (då gift med skepparen Adrian Henrichsen, senare med vintapparen Valentin Korn, Valentin Korn förrådde Danmark och blev borgmästare i då svenska Landskrona), Henrich (född 1624 i Emden), Claus (9 år) och Trine (4 år).

Möjligen hade deras avlidne far, Herman Clausen Backer, en bror, sadelmakaren Jørgen Clausen Backer, i Helsingør. Att misstanken finns beror på att de hade väldigt snarlika bomärken och namn.

Herman Clausen Backers änka Roluffken gifte fyra månader efter arvskiftet om sig med Jacob Albertssøn Schiffer (död 1665), som troligen kom från Nederländerna. Eftersom änkekonservering, där efterträdaren gifte sig med företrädarens änka, hade spridit sig från präster till andra yrkesgrupper, så är det inte omöjligt att Herman Clausen Backer också hade haft någon koppling till varuskeppning. Eftersom det finns noteringar om att skeppare Jacob Albertsen från Helsingør betalade sundstull under åren 1642 och 1643 (sill), men inte tidigare, så talar detta för att han år 1641, när Herman Clausen Backer dog, ännu inte hade blivit skeppare.

Första gången 'Jacob Albertsen aff Helsingør' verkar ha betalat sundstull var den 30 augusti 1642. Kanske övertog han inte bara änka utan även verksamhet när Herman Clausen Backer dog år 1641.

Friesland med Kampen (där vi också har rötter) i grannprovinserna Overijssel, Emden och Esens.
karta av Abraham Ortelius (1527-1598)

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Herman Clausen Backer är begravd inne i Sct Mariæ Kirke i Helsingør. Namnet syns, men övrig text är tyvärr svårtydd efter 375 års slitage från kyrkobesökarens skor. Hans initialer (HKB) och bomärke samt makan Roluffken Hendrichsdatters initialer (RHD) och monogram har emellertid stått emot tidens tand. (fotograf Johan Peetre år 2016)

3. Herman Hermansen Backer (född ca 1638)

En Herman Backer gifte sig med borgmästardottern Anna Owe (ca 1640-1727). I början av kapitlet listades deras barn och det är namngivningen av dessa, som gör att det med mycket stor sannolikhet går att säga att denne Herman var son till Herman Clausen Backer och Roluffken Hendrichsdatter, som ju bevisligen födde en son Herman runt år 1638, samt styvson till sjökapten Jacob Albertsen. För skeppare Jacob Albertsens släktingar (sannolikt bröder med föräldrarna Albert Segers Backer och Siebrich Herkels) Seiger (benämnd 'Albritzen Hollender' år 1629) och Sievert (med gård vid Stranden/Strandgade) noterades att de som skeppare betalade sundstull år 1647 (sill) respektive 1649 (råg) och att Seiger år 1643-1644 sålde citroner och ost och år 1652 var 'handelsmand i Helsingør'. Alla tre Albertsen omnämndes i arvskiftesprotokollet efter Herman Clausen Backer. Herman Clausen Backers yngste son, Herman, blev liksom styvfadern, styvfaderns släktingar och möjligen alltså även den biologiske fadern, skeppare och köpman. Herman Backers svärfar, förre borgmästaren Martin Owe, dog år 1674 och detta verkar ha lett till att Herman övertog som husbonde, vilket var ett av kraven för att bli borgare och inte bara invånare. Herman Backer blev borgare i Helsingør år 1675. I arvskifteprotokollet efter Martin Owe år 1677 nämndes ett 'Schipper Cammerit' (se även kapitlets näst sista sida), så sannolikt var svärsonen Herman aktiv, som skeppare, redan i Helsingør på 1670-talet.

Efter 1683, när dottern Maria föddes, upphör dock spåren av denna familj i Helsingør. Eftersom svenskarna hade bombat sönder stadsdelarna närmast Kronborg slott, där familjen tros ha bott, och Sverige framöver slapp att betala Öresundstullen, så lämnade många av stadens invandrare staden. Helsingørs storhetstid var över.

På 1690-talet slog familjen Backer sig istället ned på den norska ön Bastøy utanför Åsgårdstand halvvägs mellan staden Tønsberg och tulldistriktet Holmestrand. Skeppen var normalt registrerade i tulldistriktet Holmestrand, som fick stadsrättigheter först år 1744, medan skepparna och köpmännen blev borgare i Tønsberg. År 1700 nämndes följande i ett i Nederländerna bevarat dokument (svensk översättning):

20 dec. 1700, avtal; Harmen Backer, köpman i Tønsberg, Norge, säljer en skeppslast virke till Abbe Eelkes, köpman i Amsterdam. Skall levereras så snart skeppen börjar segla till Norge år 1701. Nytt och nyhugget virke kommer att lastas. Avtalet innehåller en prislista.

Att den kände genealogen Finne-Grønn (1869-1953) kom fram till Bastøy beror nog på att en Herman (far eller son) uppgav detta vid 'tinglysningen' avseende ett skeppsköp i Tønsbergs pantbok år 1703.

Jeg underschrefne Harmen Bacher borger till Tønsberg og boende paa Bastøen...

Bastøy är i Norge känd, som en tidigare uppfostringsanstalt. Missförhållandena beskrevs i spelfilmen 'Kongen af Bastøy' (2010) med Stellan Skarsgård i en av huvudrollerna. Idag finns att lågsäkerhetsfängelse på detta norska Alcatraz.

Lite mer kurios. Edvard Munch (1863-1944) ägde ett sommarhus i Åsgårdstrand på fastlandet. Sommarhuset fungerar idag, som museum. På åtminstone en av Munchs månskensmålningar från Åsgårdstrand, så är det sannolikt ön Bastøy, som skymtar ute i havet.

Åsgårdstrand år 1800
färglagd gravyr av John William Edy (1760-1820)

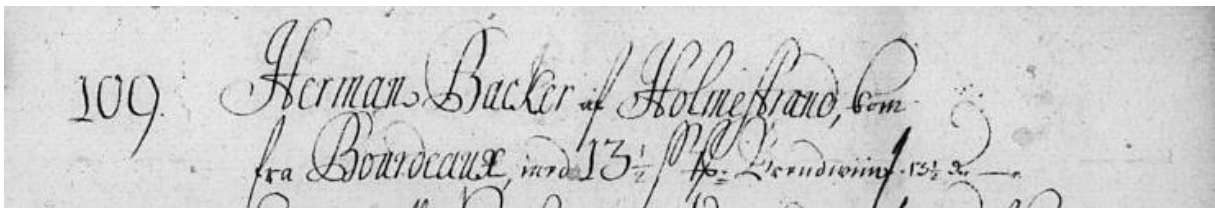
4. Herman Hermansen Backer (född 1674)

Denne Herman växte upp i Helsingør, men som ung man bodde han sannolikt med sina föräldrar och syskon på ön Bastøy.

Hermans son Jacobs förstfödda dotter döptes till Brita Elisabet, där Brita skulle kunna vara efter farmodern och Elisabet efter mormodern Elisabet Wrangl (född Karup). Detta stämmer väl in med att en 'Sal: Hermand Backers Enke Berthe Backer' begravdes i norska Strømsø (del av Drammen) år 1732.

I Strømsø hade Berthes svärmor 'Anna sal: Hermand Bacchers' begravts fem år tidigare, varför man skulle kunna tänka sig att bådas makar hade dött senast år 1720 och att Berthe inte både klarade av att ta hand om sin åldriga svärmor Anna och sin tioårige son Jacob, som därför år 1720 skickades till sin faster, prästfrun Rolichau, i Sverige.

I samband med att en Herman Backer svor borgareden i Tønsberg den 27 juni 1703, så nämndes att han på uppdrag av kollegan Anders Pedersen Styr (ca 1662-1723) hade köpt och hämtat ett skepp med kapaciteten 70 skeppsläster i Oostende i Flandern (Belgien). Sannolikt kom familjens och denne Hermans frisiska ursprung och förmodade språkkunskaper till nytta. Skeppet skulle användas för att skeppa timmer från Norge till kontinenten och för att skeppa exempelvis bordeauxvin, brännvin och sviskon på hemvägen. Texten i rådstuguprotokollet är svårtydd, men antingen så avsåg den två olika Herman Backer (far och son) eller så var fadern död och Anders Pedersen Styr blev då sonens mentor.

Den 21 juli 1705 bevittnade en Herman Backer en skeppsförsäljning, där säljaren var en Samuel Sørensen Bastøe, som ägde ön från 1696 fram till sin död år 1716. Köparen, Nils Iversen Tyrholm (1664-1738) från Drammen, kom senare att överta även Bastøy. En oljemålning av köpman Tyrholm återfinns på nästa sida.

Det finns en sparad mantalslängd för Tønsberg och Holmestrand för år 1707 och enligt den var en (inte två) 'Hermand Bacher' en av Tønsbergs 'Uden Byes Borgere'. Mannen efter Herman Backer i denna mantalslängd angavs vara 'Hans Børgesen Aasgaardstrand', vilket talar för att ön Bastøy utanför Åsgårdstrand år 1707 fortfarande var bostadsorten.

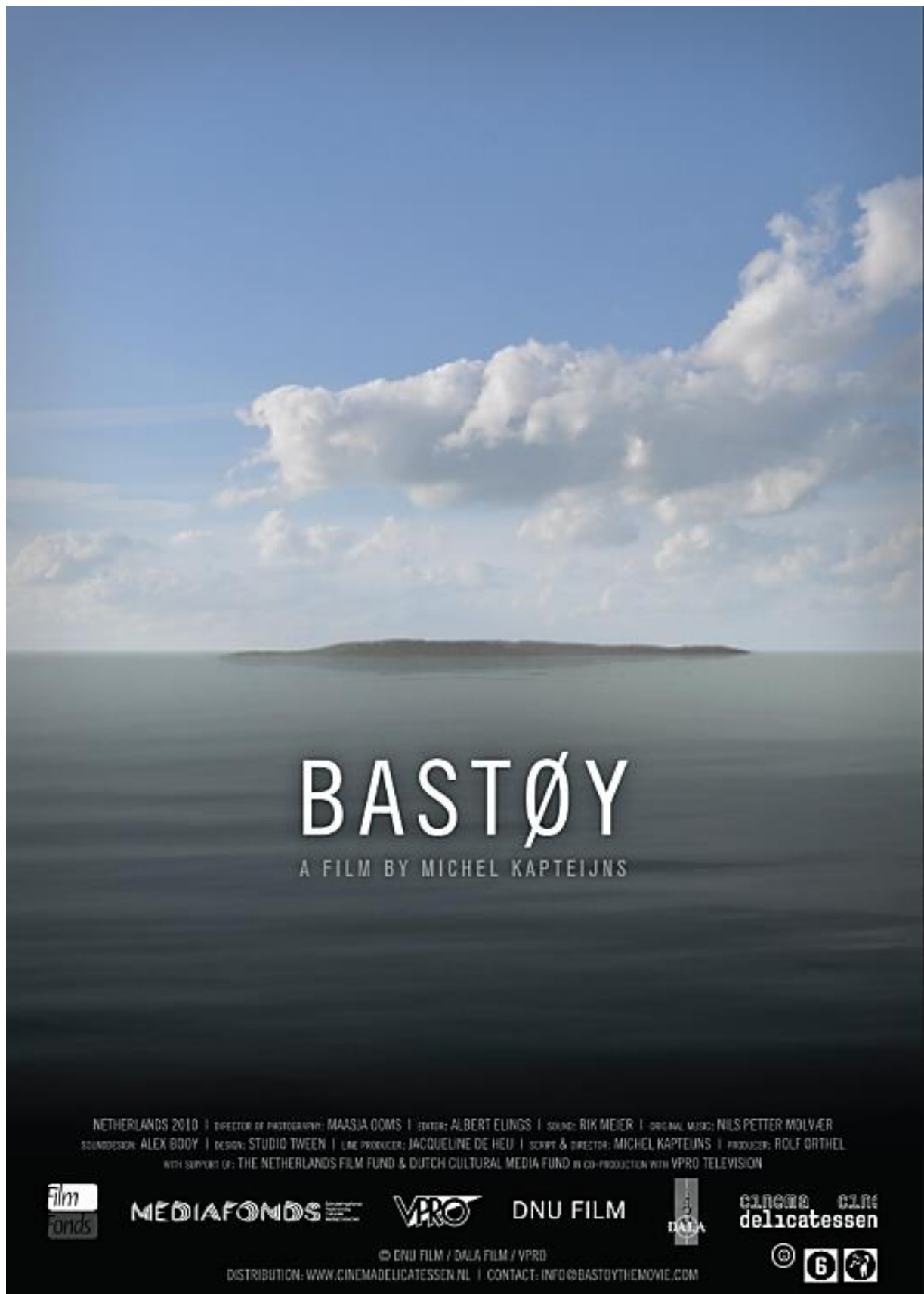
*Drammen år 1800
med stadsdelarna Tangen, Strømsø, där våra anmödrar begravdes (kyrkan i mitten), och Bragernes
färglagd gravyr av John William Edy (1760-1820)*

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

*Köpmannen och virkeshandlaren Nils Iversen Tyrholm (1664-1738) från Drammen och Bastøy.
Okänd konstnär, men oljemålningen och fotografiet tillhör Norsk Folkemuseum.*

Även vår förfader, Herman Clausen Backer (död 1641), ska ha blivit avbildad. Vid en bouppteckning år 1669 efter vintapparen Johan Vinant i Helsingør nämndes 'Herman Bachers Scheller' ('schilderij' betyder målning på nederländska) värderad till 3 mark. Att målningen hamnade hos en vintappare kan nog förklaras med att Hermans svärson, vintapparen Valentin Korn (död 1685), under Karl X Gustavs andra danska krig 1658-1660 valde att gå över till svenskarna och troligen lämnade kvar bohag i Helsingør. Förrädaren Korn blev borgare i Landskrona år 1659 och kort därefter borgmästare i staden.

Förutom spelfilmen 'Kongen af Bastøy' (2010) med Stellan Skarsgård i en av huvudrollerna, som handlar om en tidigare uppfostringsanstalt, så gjordes samma år även en dokumentär om dagens lågsäkerhetsfängelse. Regissör för den senare var holländaren Michel Kapteijns.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

5. Herman Bacher (född före 1710, död 1752)

Detta var auktionsdirektören i Bergen, som tillsammans med Elisabet Sophie Michelsdatter Karmarch, bara fick en överlevande son och det var den Herman Hermansen Backer, som blev föräldralös vid 11 års ålder.

6. Herman Hermansen Backer (1741-1812)

Den tidigt föräldralöse Herman var Nils Bruces morfar, som från Bergen via Lund kom till Tranås på Österlen. Även denne Herman döpte sin äldste son till Herman, men vi härstammar från dottern Elisabet Sofia Backer, som kom att bli Elise Ljunggrens farmor.

Mycket av den äldre släktforskningen handlar om männen, eftersom det var de, som var yrkesverksamma, men Rolichau Backers farmor, denna släktgrens urmoder Roluffken (Rolichau, Rolefien) Hendrichsdatter, som var gift med Herman Clausen Backer, hade med stor sannolikhet också frisiska eller nederländska anor. Roloffken var ett ganska vanligt kvinnonamn i Friesland och Nederländerna på den tiden och var härlett från mansnamnet Roloff. Även i Sverige förekom det liknande kvinnonamnet Rolfina, vilket Roluffken för övrigt också kallades ibland (Rolefien).

En annan kvinna med en intressant släktgren var Roluffken Hendrichsdatters svärdotter Anna Martinusdatter Owe. Hon föddes runt år 1640 och dog, som tidigare har framgått, i norska Strømsø år 1727. Hon var dotter till Martin Owe och dennes maka Anna Clausdatter Ihn eller Ihns. Modern Anna hade fötts i Köbenhavn och var möjligen dotter till hovapotekaren Claus Ihns (eller mindre sannolikt konditorn Claus Ihm) och dog år 1658 i Helsingør. Fadern Martin hade fötts runt år 1600 i den då danska staden Flensborg och dog år 1674 i Helsingør.

Korgittret i Sankt Olai Kirke (Helsingørs domkyrka) tillverkades under åren 1651-1655. Borgare i staden skänkte mässingsbalustrarna, som behövdes, och fick i gengäld sina namn, bomärken, monogram m m ingraverade. En baluster skänktes av Martinus Ovw och Anna Claus Ihns datter. Det rådde som synes flexibilitet när det kom till stavning av namn. Kanske var den ursprungliga stavningen av Martins släkts efternamn Ouwe eller möjligen Ouwen, men Owe, Ove, Ouw, Oue, Owen och Ovw förekom också. En annan baluster skänktes av Rolefien Heindricks och hennes make Jacob Albertsen, som hon hade gift om sig med efter att Herman Clausen Backer hade dött år 1641.

Även det under åren 1655-1656 färdigställda dopskrankets mässingsbalustrar är skänkta av borgare, men i givarnas barns namn. En är skänkt i Anna Martinus Owendatters namn. Hon var vid den tidpunkten äldst i syskonskaran, eftersom hennes äldre syster Elisabeth hade avlidit år 1648. Två småbröder, Gerhard och Meiland, fanns när mässingsbalustrarna färdigställdes, men de var bara fem respektive två år gamla. Anna Martinus Owendatter gifte sig senare med den Herman Hermansen Backer, som föddes runt år 1638, och de blev farföräldrar till auktionsdirektören i Bergen.

Hennes far, Martin Owe, blev år 1653 utsedd till stadsfogde ('byfoged') och år 1661 till borgmästare i Helsingør.

Stadsfogden drev på kungens vägnar in varutullar vid införsel till och utförsel ur staden. Han var också det man idag kallar polismästare och ledde ofta rättens sammankomster. Han var inte medlem av stadens magistrat (borgmästare och råd) utan var kungens representant i staden. Tull-, polis- och rättsväsende av idag är statliga myndigheter och så var det alltså delvis även på stadsfogde Martin Owes tid.

I Helsingør domkyrkas korgitter finns 'hälsningar' till givarnas ättlingar.

*Våra förfäders mässingsbalustrar i den ordning, i vilken de omnämns i texten ovan.
(fotograf Johan Peetre år 2016)*

I bokverket 'Helsingør i Sundtoldstiden 1426-1857' (1929) kan man läsa om en episod när stadsfogde Martinus Owe, som dock felaktigt benämns borgmästare åtta år före utnämningen till den posten, inte lät sig frestas av en muta från en utländsk sjökapten.

Mere ligetil var 1653 den fremmede Skipper, som en Nat under ulovligt Samvær med Bente Nielsdatter blev overrasket af Vagtmesteren. Han sendte næste Morgen Bud og Brev med 2 Dukater til Borgmester Martinus Owe, 'paa det han ikke skulde gøre stor Mundspring deraf', men lade Bente løbe. Retten var dog ubønhørlig, og Bente maatte udstaa sine 3 Dage i Halsjærnet, tilbringe Nætterne i Raadhuskælderen og derefter pakke sig herfra.

Förhör i 'raadstuen' var inte offentliga utan där deltog bara rådmännen och inblandade parter. Offentliga rådhusmöten genomfördes i 'den store sal' och från ett sådant vet man exempelvis att stadsfogde Martin Owe år 1654 av en anklagad blev beskylld för att vara partisk. Jag citerar ur ovannämnda bokverk:

...en vred anklaget 1654 'slog med sin Haand paa Skammelen for Tingbordet' og beskyldte Byfogden for at være 'en god Tilhjælper' for hans Modpart.

Den stora höjningen av Öresundstullen gjordes, som tidigare har nämnts, år 1567, men under trettioåriga kriget 1618-1648 hade den höjts ytterligare och denna höjning blev en av anledningarna till det svenska angreppskriget under åren 1643-45. Vid freden i Brömsebro erhöll Sverige bland annat en viss tullfrihet i Öresund.

Karl X Gustavs första danska krig varade under ungefär nio månader åren 1657-1658. Freden i Roskilde i februari år 1658 blev dock kortvarig. Redan i augusti samma år landsteg Karl X Gustav på Själland och intog Kronborgs slott och större delen av Danmark. Nederländerna slöt upp på Danmarks sida, eftersom denna handelsnation oroades över att Sverige på egen hand skulle kunna kontrollera Östersjöhandeln. Även detta visar för övrigt vilket stort intresse holländare hade för trafiken förbi Helsingør. I oktober år 1658 utkämpades Slaget i Öresund, där den svenska flottan gick förlorande ur striden och Karl X Gustav fick ge upp planerna på att helt utplåna Danmark till namn och rike. Kriget mot svenskarna var emellertid förödande för danskarna och kanske framförallt för Helsingør, då dessa krig raserade mycket av det välstånd, som Öresundstullen hade byggt upp.

År 1660 skall följande, som hängde samman med kriget och svenskarnas intagande av Kronborgs slott, ha utspelat sig på stegelbacken. Denna låg ca 300 meter från dagens färjehamn.

Galgestedet blev i 1585 flyttet fra Stejlebakken til Galgebakken. Det kan dog se ud som om, at henrettelser atter foregik på Stejlebakken senere. I hvert fald blev Ole Stenvinkel (Steenwinckel), bygmester og ingeniør, henrettet her af svenskerne d. 29. Juli 1659. Han blev halshugget, parteret og derefter lagt på hjul og stejle for deltagelse i en sammensværgelse med det formål, at befri Kronborg for svenskerne. Borgemester Martinus Owe førte det første hug d. 04. September 1660, da Stenvinkels stejle blev omhugget, og hans ben kunne få en hæderlig begravelse.

*Den första fasen av slaget i Sundet år 1658 (målning daterad 1660)
Jan Abrahamsz. van Beerstraaten (1622-1666)*

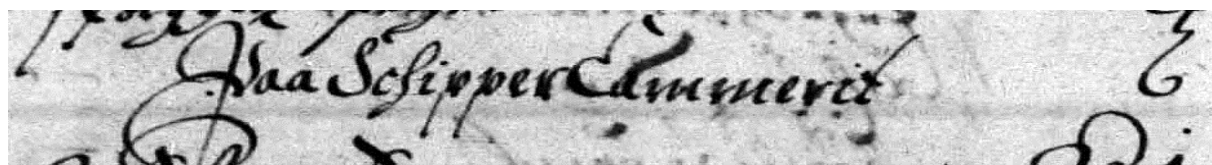
Martin Owe påbörjade alltså arbetet med att ta ner stegeln, så att den steglade mannens kroppsdelar äntligen kunde begravas. Detta var dock mer än ett år innan han blev borgmästare, så på den punkten har textförfattaren, som har baserat sig på samma bokverk som ovan, fel. Han var fortfarande stadsfogde och eftersom bödeln var underställd stadsfogden, så verkar det rimligt att stadsfogden påbörjade arbetet, som involverade flera borgare. Att flera personer krävdes berodde dels på att arbetet var tungt, men också på att kontakt med en avrättad person kunde innebära vanära och stigmatisering. Genom att involvera flera borgare, så minskade risken för att någon skulle få det socialt besvärligt, eftersom de flesta antagligen hade någon släkting, som en gång i tiden hade utfört detta vanärande arbete. I just detta fall, där den steglade antagligen inte betraktades som kriminell utan som en hjälte av danskarna, så kanske det till och med var ett plus i kanten att delta vid begravningen. Året därefter blev ju Martin Owe utsedd till borgmästare.

Förre borgmästaren Martin Owe dog år 1674 och begravdes liksom Herman Clausen Backer inne i Sct Mariæ Kirke. Det skall ha funnits en gravsten i kyrkan, men vid mitt hittills enda besök hittade jag inte den. Det är intressant att notera att änkan, som hade varit hans tredje hustru, år 1678 gifte om sig med dåvarande borgmästaren i Helsingør. Även om Martin Owe inte längre var borgmästare när han dog år 1674, så verkar änkekonservering, som påminde om dagens änkepension, ha varit vanligt.

Familjen Owe hade i Helsingør varit faddrar vid otaliga dop och åren som stadsfogde och borgmästare verkar ha varit lönande. Vid arvskiftet efter Martin Owe år 1677 krävdes 87 handskrivna sidor för att lista tillgångarna, vilka ger en inblick i hemmet. Det fanns gårdar, en stor boksamling, fiskenät, kryddor såsom paradiskorn och färgpigment såsom ockra. Levande arvingar var änkan, två döttrar och en son.

Sonen hette Meiland Owe. Vid arvskiftet var han 24 år och frånvarande. Han verkar istället ha befunnit sig i 'Lands Crone' den 1 mars 1677. Det skånska kriget hade pågått sen år 1675. Landskrona hade intagits av danskarna den 3 augusti 1676, men återtog av svenskarna den 14 juli 1677.

Svärsonen Herman Backer företrädde vid arvskiftet hustrun Anna Owe, runt 37 år, och svägerskan Maria Owe, 20 år. Ofta ger arvskiftesprotokoll mer 'kött på benen' än kyrkböcker, men i just detta angavs ingen yrkestitel för Herman Backer, så min hypotes att han var skeppare redan i Helsingør började kännas svår att bevisa. När jag var på väg att ge upp, så upptäckte jag att ett av rummen benämndes 'Schipper Cammerit' och ett annat 'Cantoeret'. Efter lite funderande, så släcktes dock hoppet åter. Helsingør var trots allt en hamnstad och kanske var skepparkammaren bara benämningen på ett rum inrett till kajuta. Jag studerade därför andra, ej besläktade, personers arvskiftesprotokoll, men i dessa fanns inga 'Schipper Cammerit' utan istället exempelvis 'Rijtter Cammerit' och 'Leutnantens Camer'. Skepparkammaren verkar ha varit sparsamt möblerad och därför möjligen liten. Kanske förvarades Hermans saker i detta rum under hans år till sjöss eller så var det ett rum, där han tog emot affärskollegor. Rummet verkar nämligen ha legat bredvid kontoret.

Svärfadern hade, som tidigare har nämnts, fötts i danska Flensborg, som avhandlas i nästa kapitel.

*Våra förfäder verkar ha varit aktiva i både domkyrkan Sct Olai och i den tyska kyrkan Sct Mariæ, men noteringar om dem var mer frekventa i Sct Mariæ. Ursprungligen hade Sct Mariæ Kirke varit ett katolskt kloster, men efter reformationen omvandlades det på order av kong Christian 3 till sjukhem. Kong Frederik 2 skänkte därefter byggnaderna till Helsingørs holländska och tyska befolkning runt år 1576.
(fotograf Johan Peetre år 2016)*

Flensburg i Danmark

Borgmästaren i Helsingør Martin Owe (ca 1600-1674) föddes i den på den tiden danska sjöhandelsstaden Flensburg.

Familjens efternamn stavades Ouw i Flensburg. Ouw (Au) betydde land omflutet av vatten, vilket kunde innebära både ö och strandäng. Kanske var den ursprungliga stavningen Ouwe, vilket skulle kunna förklara varför det ofta blev stavningen Owe istället för Ouw när Martin bosatte sig i Helsingør. Ouwe är också en informell form av 'oude', som betyder gamle på holländska. Familjenamnet Ouwe existerade åtminstone på 1600-talet i Nederländerna. Martin Ouws farfar hade gift sig med en kvinna av delvis holländskt ursprung och en av Martins söner skrevs in vid universitetet i holländska Leyden år 1670, så kopplingar till Nederländerna fanns. Vad som ytterligare skulle kunna tala för ett holländskt ursprung av namnet är att inte bara tyska utan även holländska köpmän flödade in i Flensburg i början av 1500-talet och gjorde staden till den danska kronans viktigaste sjöhandelsstad.

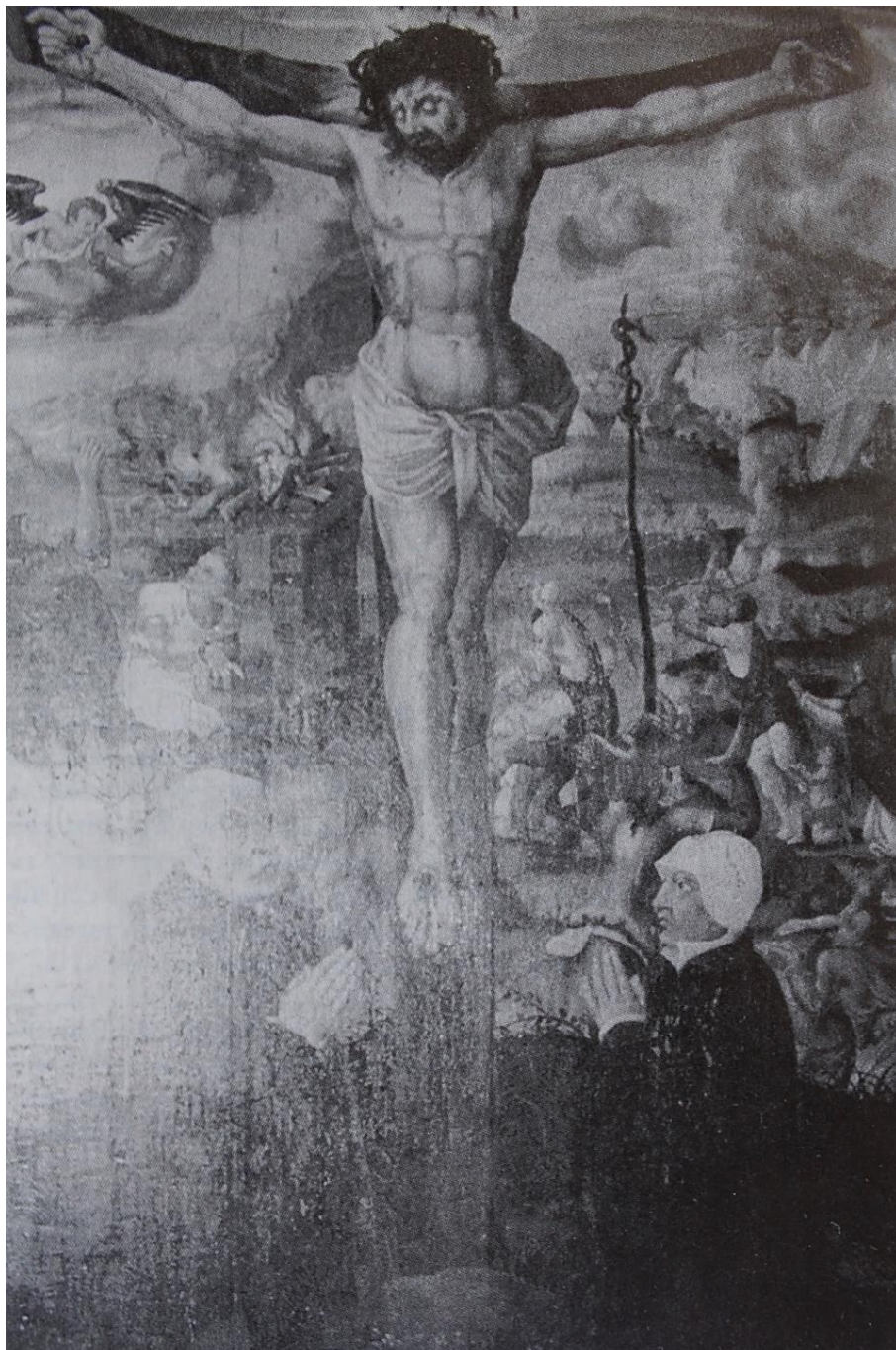
Martin Ouws far var prästen Gerhard Ouw (1561-1634), som verkade i nordfrisiska Osterhever Kirche under åren 1588-1593 och därefter i Sankt Johannis-Kirche i Flensburg från år 1593 fram till sin död. Han blev den av alla Sankt Johannis kyrkoherdar, som kom att verka nästlängst.

Sankt Johannis-Kirche i Flensburg

Gerhard Ouw påstods ha varit en fattig man, men med tanke på att hans far Marcus Ouw (död 1572) hade varit en någorlunda framgångsrik färgtillverkare i Flensburg och Gerhard hade gift sig med Magdalena Schwelundt från en rik köpmanssläkt, så bör han inte ha varit utblottad. Däremot så var präster avsevärt mindre rika än köpmännen i de tyska handelsstäderna under denna period av begynnande kapitalism. Sankt Johannis-Kirche var dessutom en mindre kyrka än den närbelägna Sankt Nikolai-Kirche eller stadens tredje kyrka, Sankt Marien-Kirche, så Gerhards lön var därefter.

Frun Magdalenas köpmansläkt Schwelundt hade fått ett rejält kapitaltillskott när Magdalenas farfar Marten Schwelundt (1472-1540) hade gift sig med Anna Nigelsen (1496-1573), som var dotter till Peter Nigelsen (död 1537). Peter räknades nämligen som en av Flensburgs rikaste köpmän och ägde talrika fastigheter (bl a gården Visgaard i Tinglev, lagfart 1511). Marten Schwelundt och frun Anna Nigelsen förärades ett epitaf i Sankt Nikolai-Kirche efter att de hade gått bort. Gissningsvis hade de skänkt stora summor till kyrkan. Tyvärr har epitafet magasinrats av staden Flensburgs museer, men ett svartvitt foto av det finns i en bok från år 2000. Dessvärre är det svårt att urskilja Marten Schwelundt, som möjligen var något rundlagd, skallig med vitt skägg, men frun Anna Nigelsen syns bättre.

Köpmän Marten Schwelundt (1472-1540) och Anna Nigelsen (1496-1573). Deras svärdotter Ingeborg Sönniksen (död 1583), som vi också härstammar från, var sondotter till den adlige oxhandlaren Junge Sunneken i Flensborg. (Jahrbuch des Heimatvereins der Landschaft Angeln, år 2000)

Peter Nigelsens köpmansgård, som den ingifta familjen Schwelundt behöll i ytterligare minst fyra generationer, låg i Nikolai församling nr 453. Denna adress motsvaras idag av adressen Holm 43 på gågatan Holm. Tyvärr är huset, som idag återfinns på denna adress, av yngre årgång, men källarvalven och en vapensköld är idag klassade som kulturminnesmärken. Tillsammans med grannfastigheten Holm 45 utgör Peter Nigelsens gamla fastighet idag Holmhof, som är en av många köpmansgårdar i Flensburg och som anses vara av intresse för turister. Dessutom finns caféer och restauranger vid Holmhof och från tid till annan bedrivs restaurangverksamhet även i Peter Nigelsens kulturminnesmärkta källare.

Efter denna utläggning om prästen Gerhard Ouws frus släkt, så återgår vi till prästen själv.

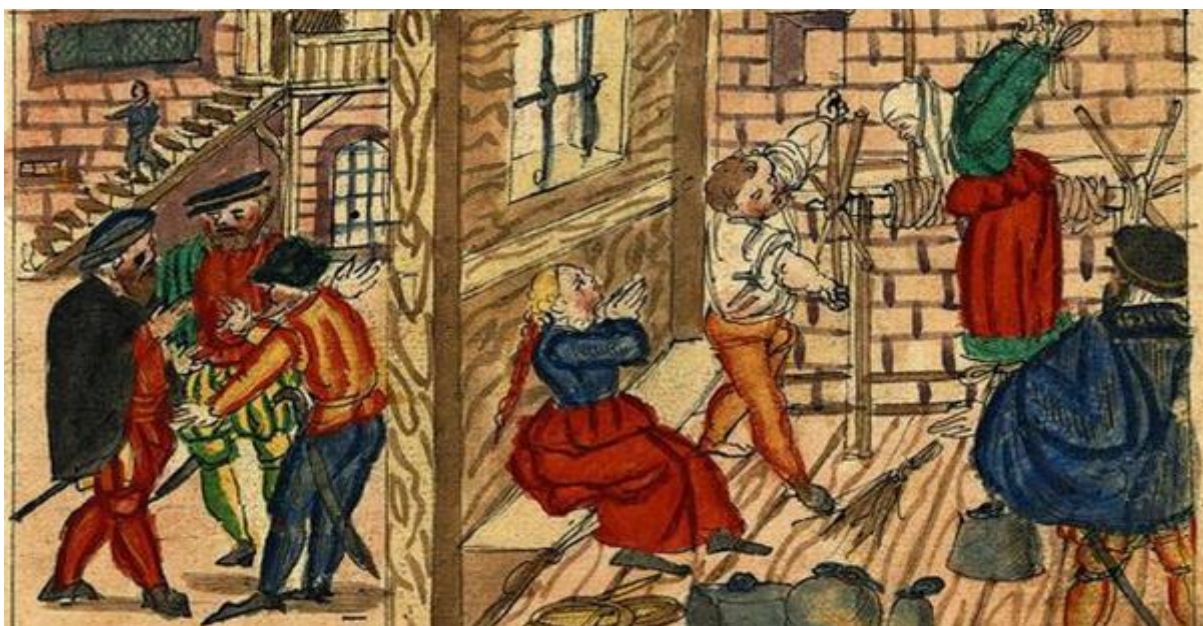
År 1605 skall Gerhard Ouw ha varit på förslag till pastoratet vid Slesvigs domkyrka. Enligt en teolog, som hade lyssnat på Gerhards predikan, skall han dock inte ha räckt till ('he denet nich') och även om han var kunnig i hebreiska, så ansågs församlingen bättre betjänt av gudstjänster hållna helt på tyska.

Trots att häxprocesser var vanligare i de södra delarna av nuvarande Tyskland, så förekom mellan åren 1530 och 1735 sådana även i Slesvig och Holsten. I Flensburg utmärkte sig särskilt perioderna 1607-1608 och 1617-1620, där den senare av en nutida författare sägs ha varit allra intensivast.

På sidan 80 i boken 'Grundriss einer Geschichte der deutschen Irrenpflege' från år 1890, vilken behandlar den tyska mentalvården från medeltiden och framåt och dess koppling till häxjakter, står:

I Flensburg förevisade vid denna tid en pastor vid Sankt Johannis, magister Gerhard Ouw, två kvinnor, vilka sedan blev underkastade tortyr.

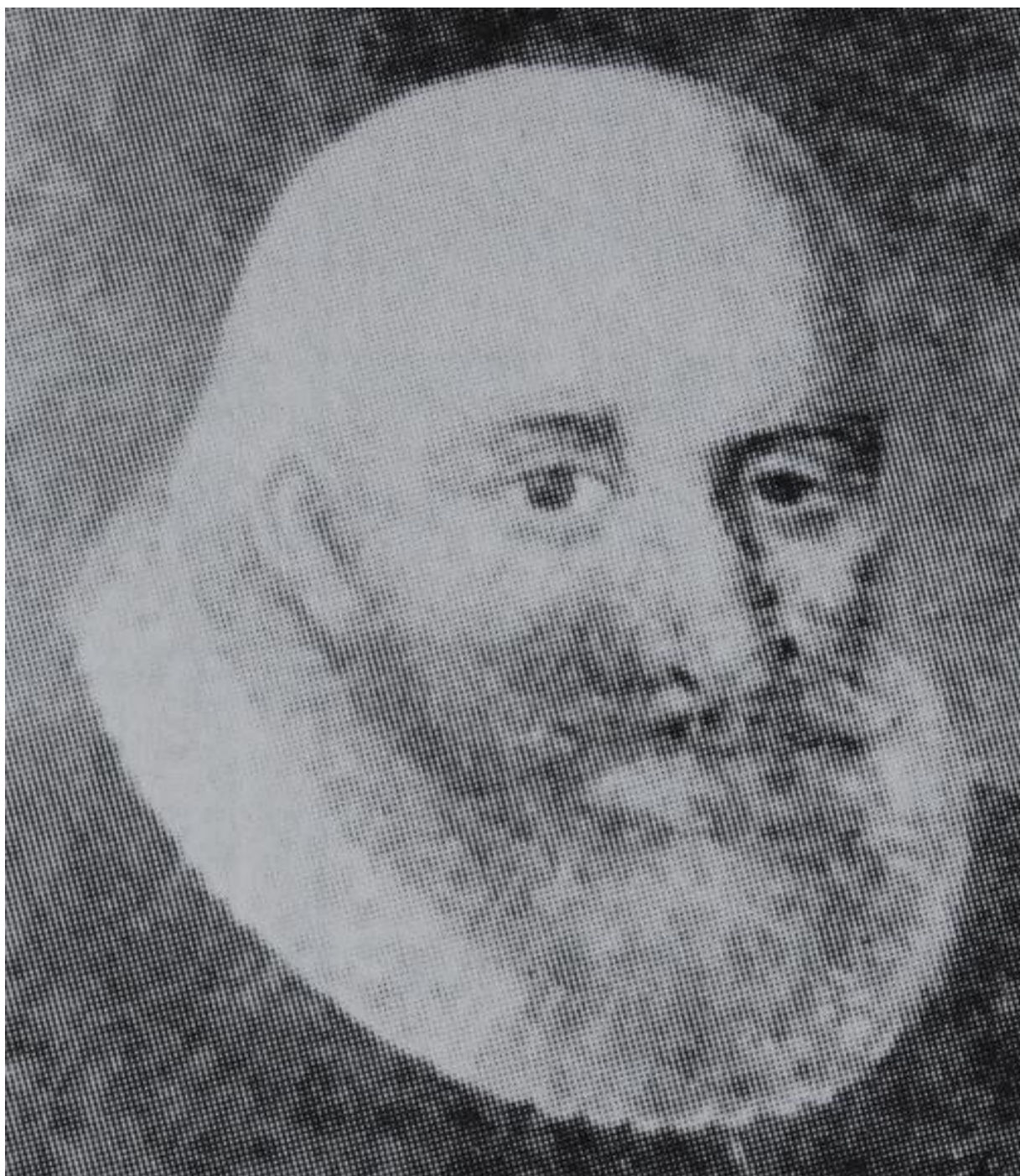
Vår förfader, Gerhard Ouw den äldre, hade en son med samma namn, Gerhard Ouw den yngre, som efterträdde sin far. Ovanstående kan alltså ha varit ett verk av sonen, som var bror till blivande borgmästaren Martin Ouw i Helsingør. Med tanke på att fadern var verksam under fler än dubbelt så många år som sonen och dessa år dessutom sammanföll med de intensivaste häxjakterna i staden, så är det troligast dock att vår förfader faktiskt var delaktig i detta maskineri, i vilket även stadsfogde, rådmän och borgmästare var kuggar. De tre senare verkar oftast ha varit de faktiska rättsskiparna. Målet med tortyren var normalt att få offren att erkänna, vilket därefter kunde leda till avrättning.

Tortyr av en vagnmans fru och dotter i Mellingen (akvarell daterad 1577 av Hans Ueli)

Under åren 1627-1629 befann sig Gerhard Ouw sannolikt i Helsingør hos sina barn Martin och Maria. Huruvida frun Magdalena var med är oklart, då både hennes födelse- och dödsår saknas. Dottern Maria var gift med prästen Thomas Lundius i Helsingør. Orsaken till att Gerhard Ouw tillfälligt lämnade Flensburg stavas trettioåriga kriget, som varade mellan åren 1618 och 1648.

Prästen Gerhard Ouw blev, liksom fruns farfar och farmor, porträtterad. Ett svartvitt foto av målningen finns i samma bok som epitafet och under fotot nämns 'Kirchenarchiv St Johannis'. Församlingshemmet tror att även denna målning kan ha magasinrats av staden Flensburgs museer, men enligt chefen, Dr Fuhr, finns den inte i deras katalog. Är Bruce-näsan egentligen en Ouw-näsa?

*Prästen Gerhard Ouw (1561-1634)
(Jahrbuch des Heimatvereins der Landschaft Angeln, år 2000)*

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Kong Christian 3 (1503-1559) var kung av Danmark och Norge mellan åren 1534 och 1559. Han är bland annat ihågkommen för att ha påskyndat reformationen i Danmark. År 1526 när han fortfarande var kronprins kallade han till sig reformatorn Johannes Bugenhagen och vår förfader Gerhard Slewert, som senare kom att kallas staden Flensburgs reformator. Dessa tre män planerade för införandet av Luthers läror i Slesvig och Holsten och redan den 2 december samma år började Gerhard Slewert att predika lutherskt i Flensborgs kyrkor.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

År 1526 kallades Gerhard Slewert och reformatorn Johannes Bugenhagen (1485-1558), som var en av Martin Luthers allra närmaste medarbetare, till den danske kronprinsen Christian och dessa tre herrar förberedde gemensamt införandet av den nya läran i Slesvig och Holsten. Johannes Bugenhagen kom för övrigt att leda kröningen av Christian till kung elva år senare, år 1537.

Johannes Bugenhagen (1485-1558) var en av Martin Luthers främsta medarbetare. Han tjänade från år 1523 som kyrkoherde i Wittenberg, där han år 1525 förrättade Luthers vigsel och år 1546 höll liktalet över densamme. Han kallades ofta till andra orter, bl a Slesvig och Holsten, för att där leda det nya kyrkoväsendets organisation.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Från den 2 december år 1526, predikade Gerhard Slewert lutherskt i alla de tre stora kyrkorna i Flensburg. Han började i Sankt Nikolai-Kirche, där han samma dag också blev vald till kyrkoherde av stadens borgerskap.

Giftermålet med Anna Goltzmit skall ha ägt rum kort efter att kong Frederik 1 år 1527 hade tillåtit 'prästerskapet i städer och byar att ta sig fruar'. Antagligen krävdes det att kungen proklamerade detta för att de lutherska prästerna skulle våga ta steget, eftersom tidigare katolska präster ju hade levat i celibat.

Kong Christian 3, som Gerhard Slewert hade träffat redan år 1526 när Christian ännu bara var kronprins, utsåg år 1538 Gerhard Slewert till prost över ämbetsdistrikten Flensburg och Tønder. Två år senare tillkännagav kong Christian 3 detta i sin utnämningsskrivelse daterad den 1 april 1540 med orden:

So hebben wy denn werdigenn vnnd wolgelerdenn Gerhard Schlewert jnn vnnsenn amptenn Flenssborg vnnd Tondern tho einem superatendenten, der alle dinge ordenntlichenn im schwannge holdenn vnnd regiern schall, gesettet vnnd verordennt.

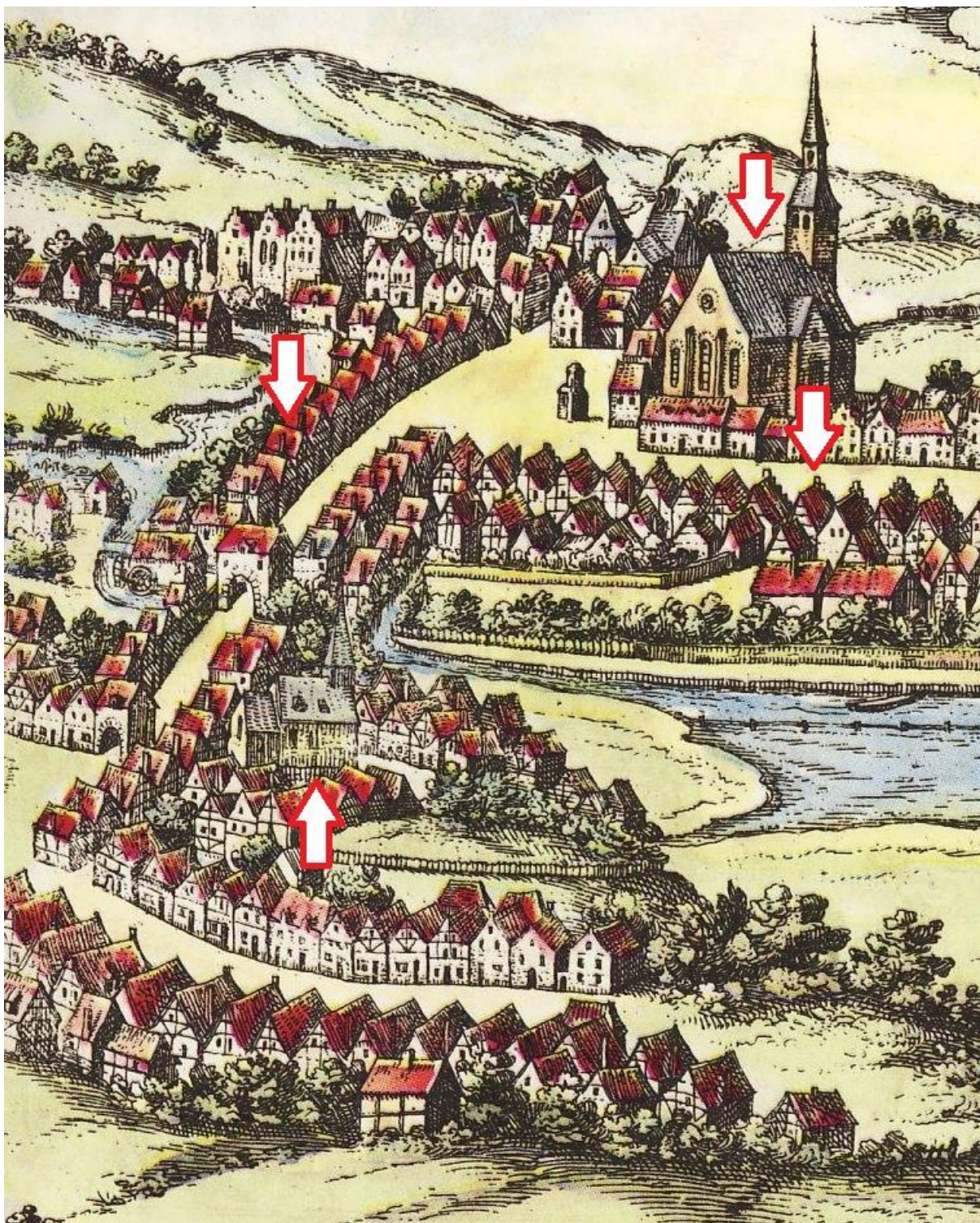
Gerhard Slewert författade år 1538 en så kallad visitationsbok med namnet 'Das Flensburger Propsteibuch vom Jahre 1538', i vilken han rapporterade från sina besök i sina olika församlingar.

Från ungefär år 1550 belönades han av kong Christian 3, som tack för sina insatser för Flensburg och Danmark, med årliga spannmålsleveranser från den kungliga kvarnen i Flensburg.

Det är intressant att notera att samtidigt som prästen Gerhard Slewert belönades med spannmål av kong Christian 3, så skötte fogden Peder Stub (död 1561), i en helt annan del av vårt släktträd, om samme kungs lantbruk vid slottet Skodborghus, vilket det finns en del noteringar om. Dessutom tog fogden hand om kungen när denne ville övernatta och jaga vid slottet, som låg drygt 50 km norr om Flensburg. Det går att läsa mer om fogden Peder Stub i kapitlet København, Gotland och Bergen i Danmark.

Den i Nederländerna födde Gerhard Slewert dog år 1570 i danska Flensburg.

I kapitlet Kampen i Nederländerna berättas mer om familjen Slewert och andra, med dem besläktade, holländska familjer.

De sydligaste delarna av Flensburg år 1588

Köpmannen **Peter Nigelsen** (död ca 1537) hade sin köpmansgård i Nikolai församling nr 453. Huset var ungefärligen det femte räknat från bildens högerkant (med vinklad gröning på baksidan). Flensburgs reformator **Gerhard Slewert** (ca 1490-1570) predikade lutherskt i Sankt Nikolai-Kirche, som var den större av kyrkorna, den 2 december 1526. Samma dag valdes han till kyrkoherde. Färgtillverkaren **Marcus Ouw** (död 1572) hade sin bostad och tillverkning på Angelburger Strasse. Hans fastighet var belägen några tomter ovanför och på samma gatusida som vattenkvarnen. Prästen **Gerhard Ouw** (1561-1634) verkade i Sankt Johannis-Kirche, som var den mindre av kyrkorna.

Kampen i Nederländerna

Flensburgs reformator Gerhard Slewert föddes runt år 1490 i hansastaden Kampen i Nederländerna.

I Nederländerna skapades nytt land genom utdikning av sumpmarker. Folk från Friesland i norra Nederländerna, som troligen hade förlorat sina marker i samband med stora översvämningar där, kom på 1200-talet till det område, varifrån vår släkt stammar. De dikade ut och erövrade därmed land, som sedan blev grunden för kommande generationers välstånd.

Kampen fick stadsrättigheter år 1236, men redan tidigare hade det funnits träbyggnader på platsen.

Staden Kampen vid floden IJssel (karta från år 1652)

Våra äldsta, till namn kända, släktingar i eller i närheten av staden Kampen levde i slutet av 1300-talet och hette Herbert, Hendrik och Wolter.

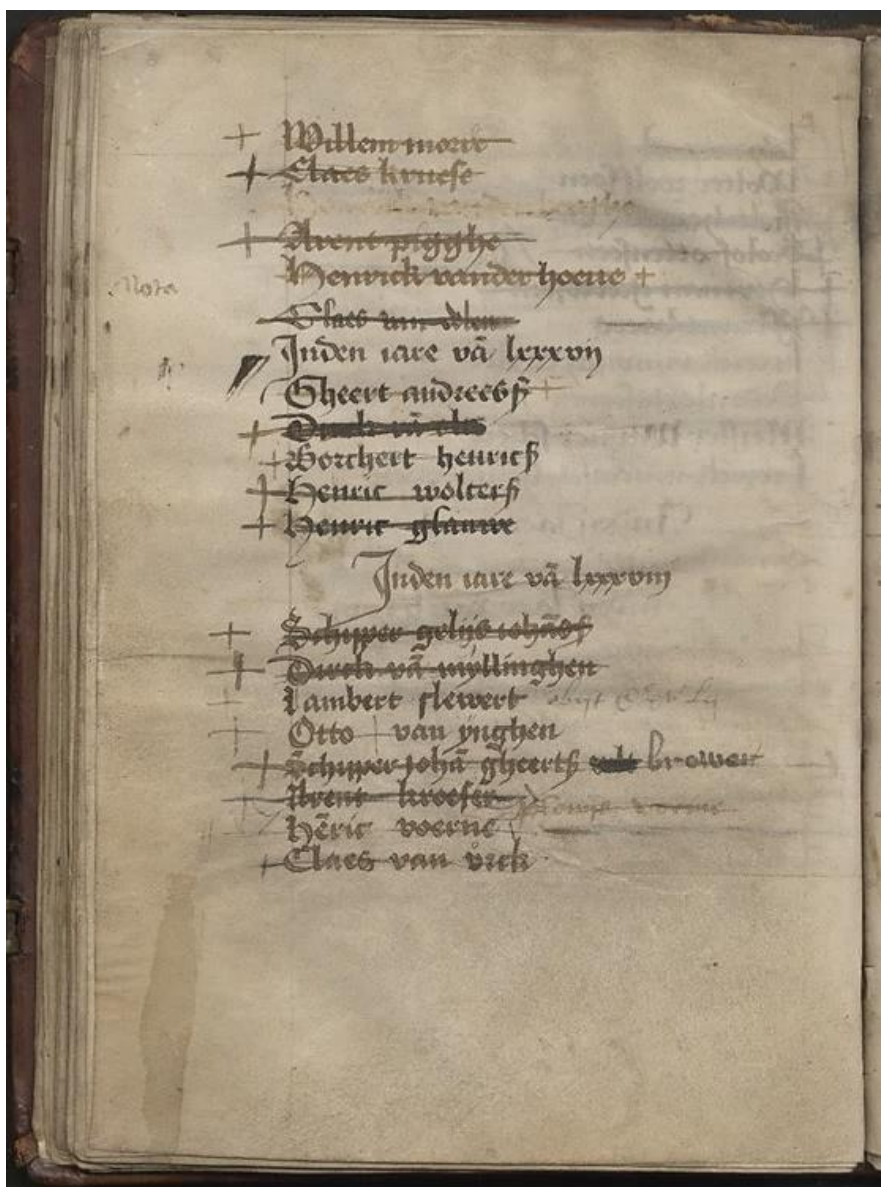
Herbert skall ha varit en stor landägare och urfader för Slewert-grenen. Troligen stavades namnet tidigare även Scelewart och Schelewart, vilket antagligen indikerade skelögdhet, och förmodade släktingar med dessa namn bodde i Kampen redan i början av 1300-talet.

Hendrik, som var urfader för en annan släktgren, hade okänt yrke, men sonen Peter Hendrikss (död före 1461) kallades för glasmakaren ('de glasemaker'). Han och frun Gese blev under första hälften av 1400-talet ganska förmögna på sin glastillverkning och möjligen även på köpenskap. Paret ägde nämligen flera hus i staden (bl a på nuvarande adressen Oudestraat nr 125) och även land utanför.

Troligen var även Wolter, som var urfader för en gren med familjenamnet van Wilsem, landägare. En Gloria van Wilsem, som år 1411 ägde ett stycke land i närheten av den lilla köpstaden Wilsum, kan ha varit hans änka. Wolter fick nämligen en sondotter med namnet Glorie van Wilsem, som antagligen var uppkallad efter den förmodade farmodern Gloria van Wilsem.

Förutom reformatorn Gerhard Slewert, vars gärningar behandlades i kapitlet Flensburg i Danmark, så var kanske hans far Lambert Slewert (ca 1465-1552) den mest spännande av våra förfäder i Kampen. I alla fall vet man mest om honom, då hans namn ofta förekommer i källor från Kampen.

Lambert Slewert skrevs redan år 1488, då han bara var i 25-årsåldern, in som en av medlemmarna i 'Schepenmemorie', vilket ursprungligen var ett broderskap för lärda personer. Lambert Slewert var emellertid inte tillräckligt bildad för att omnämnas med en titel såsom magister eller doktor, men någon form av högre utbildning bör han ha haft. Eftersom lärda personer ofta blev rådmän och det från år 1535 blev obligatoriskt för rådmän i Kampen att vara medlemmar i 'Schepenmemorie' livet ut, så är en någorlunda korrekt svensk översättning Rådmännens broderskap.

'Memorieboek' (broderskapsbok) från slutet av 1400-talet
med namnet på vår förfader Lambert Slewert.

'Stadhuis van Kampen'

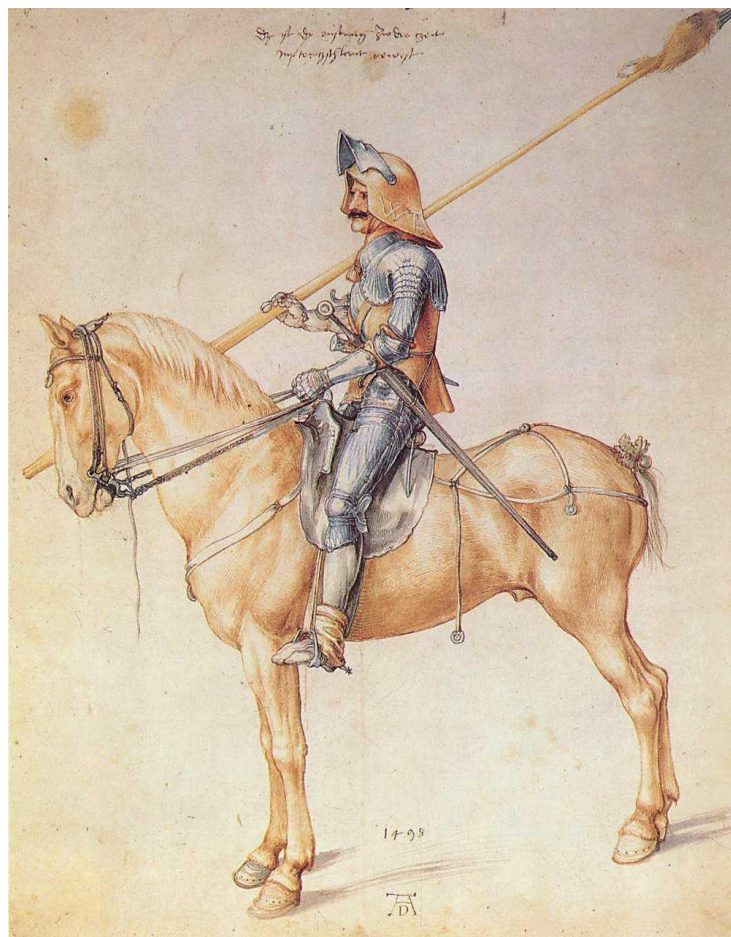
*Här verkade vår förfader Lambert Slewert som rådman.
Huset byggdes under åren 1345-1350 och finns med på en lista
över de 100 främsta byggnadsminnesmärkena i Nederländerna.*

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Lamberts Slewerts karriär inom staden Kampens förvaltning började när han blev invald i 'Kleine Gemeente', vilket ungefär betydde Lilla kommunen. Exakt när detta skedde vet man inte, men hans namn skrevs in i medlemsförteckningarna från åren 1493 och 1497. Däremot förekom hans namn inte i medlemsförteckningarna därefter. Normalt var de enda orsakerna till att ett namn försvann ur medlemsförteckningarna att rådmannen istället blev invald i 'Grote Gemeente' (Stora kommunen) eller att han flyttade till en annan stad. En mycket ovanlig orsak till att namnet försvann var att rådmannen hade blivit förvisad på grund av oanständigt handlande.

År 1538 sägs Lambert Slewert själv ha yttrat sig i ärendet och nedtecknaren skrev 'dat hij den tijt van negen Jaeren wter stadt geclopt Is gewest enn heeft gereden bij den Hertog van gelre', vilket ungefärligen kan översättas till 'att han under en tid av nio år förvisades från staden och har ridit hos hertigen van Gelre'. Orsaken till förvisningen under den ungefärliga perioden 1498-1507 är dock obekant, men det kan ha varit obetalda skulder, att han skadat någon eller att han på något annat sätt hade brutit mot stadens borgared.

Hertig över hertigdömet Gelre vid den tiden var Karel van Gelre, som också kallades Karel van Egmont. Han kom att bli den siste oberoende hertigen där och hade konflikter med bland andra habsburgaren Karl V. Städer som Utrecht och Kampen, vilka båda ingick i det till Gelre gränsande biskopsstiftet Utrecht, arbetade med framgång för att öka städernas makt på stiftets bekostnad. Biskopsstiftet drogs också in i konflikten och Kampen anfölls vid något tillfälle av hertigdömet Gelre.

Texten på akvarellen av Albrecht Dürer (1471-1528) lyder 'Detta var rustningen vid den tiden i Tyskland. 1498'. Jämfört med riddare i tidigare sekler hade ryttarna mindre bepansring och pistoler började ersätta ineffektiva lansar.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14

Lambert Slewert var gift med Gese van Wilsem (död 1534), som var dotter till rådmannen och 'kerkmeester' (kyrko- och hospitalsföreståndare) Wolter Hendrikss van Wilsem (ca 1430-1482) och Stijne van Arler. Möjligen tillhörde Lambert Slewerts svärmor Stijne den nederländska adelssläkten van Arler. Frun Gese och barnen bodde kvar i Kampen under Lamberts nio år långa förvisning.

Med hjälp av bl a ett rekommendationsbrev från sin förre arbetsgivare, hertigen över hertigdömet Gelre, lyckades Lambert Slewert att år 1510 bli utnämnd till 'schout' i Kampen. I Tyskland kallades samma ämbete 'Schultheiss', vilket syftar på att personen skulle kräva in (äska, 'heischen') skulder. Kampen ingick i biskopsstiftet Utrecht och som 'schout' var Lambert biskopens representant i staden. På 1200-talet hade biskopars och furstars representanter varit viktiga inom rättsskipningen, men allt eftersom städerna tillskansade sig mer makt, så utmanövrerades 'schouten'. Utöver skuldindrivning fick Lambert lösa tvister rörande stadens besökare. Det kostade Lambert 105 gulden att bli 'schout'. Dessa pengar tillföll företrädaren eller dennes arvingar. Lambert själv slutade som 'schout' år 1518.

Förutom rådman, ryttare i hertigens armé och 'schout' förekommer även uppgifter om att Lambert Slewert skall ha varit köpman och antagligen var det som köpman, som han till stor del försörjde sig efter tiden som 'schout'. Med tanke på att hans far Geert Slewert (död 1517) omnämndes som både köpman och 'kerkmeester' (kyrko- och hospitalsföreståndare), så tog Lambert kanske över faderns handelsrörelse. Dessutom skall Lambert Slewert ha ägt en del land i området mellan hansastäderna Kampen och Elburg, vilket verkar rimligt, eftersom hans farfar Heymen Herbertss (död före år 1476) och farmor Lubbe (död runt år 1476) skall ha varit stora jordägare i just detta område.

Ungefär 43 år efter att Lambert Slewert hade kastats ut ur 'Kleine Gemeente' (Lilla kommunen) och staden Kampen blev han år 1541 äntligen invald som rådman i 'Grote Gemeente' (Stora kommunen). Han satt kvar där till sin död år 1552.

Skridskor gjorda av ben utvecklades redan för 5000 år sen. Det vet man, eftersom sådana har hittats på botten av en sjö i Finland. De första metallskridskor, som har hittats, är från år 200 efter Kristus och är också från Norden. Holländarna tar dock åt sig en stor del av äran för utvecklingen av skridskor, eftersom de på 1300-talet uppfann skridskor bestående av en medel av järn på en plattform av trä och på 1400-talet förfinade denna uppfinning genom att ersätta medlen med ett dubbeleGGat skridskoblad. Denna förfining ledde till att stavar inte längre behövdes.

Många som tänker på perioden före och runt år 1500 ser munkar, digerdöden och mörker framför sig, men säkerligen fanns det en hel del glädjestunder även då. Skridskoåkning är mer eller mindre Nederländernas nationalsport och oljemålningar gjorda av holländska mästare, som exempelvis den i Kampen verksamme Hendrick Avercamp (1585-1634), visar att skridskoåkning redan då var ett nöje åtminstone bland de bättre bemedlade. Oljemålningen är från ca 1620 och kallas 'Winterlandschap met schaatsers bij de stad Kampen'. Troligen åkte även våra förfäder skridskor på floden IJssel.

av Johan Peetre (Malmö) 2026-03-14